

Mihail Paiu

**Analiza politicilor educaționale
din învățământul general**

Studiu de politici publice

**Chișinău
2014**

Studiul a fost elaborat în cadrul Proiectului „Consolidarea politicilor educaționale și creșterea nivelului de susținere a acestora de către beneficiarii direcți și indirecti ai sistemului educațional”, finanțat de Fundațiile pentru o Societate Deschisă prin intermediul Fundației Soros-Moldova și desfășurat în parteneriat cu Ministerul Educației.

Opiniile din acest studiu aparțin autorului și nu reflectă în mod neapărat pozițiile Institutului de Politici Publice, Fundațiilor pentru o Societate Deschisă, Fundației Soros-Moldova și Ministerului Educației.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Paiu, Mihail.

Analiza politicilor educaționale din învățământul general : Studiu de politici publice / Mihail Paiu ; Inst. de Politici Publice. – Chișinău : Lexon-Prim, 2015 (Tipografia Reclama). – 50 p.

150 ex.

ISBN 978-9975-3030-3-3.

ISBN 978-9975-3030-3-3.

© Mihail Paiu, 2015

Cuprins

Metodologia studiului	5
Politici naționale privind accesibilitatea, relevanța și calitatea educației	5
Cercetări sociologice calitative și cantitative în domeniul politicilor educaționale	13
Caracteristici și tendințe de evoluție ale învățământului general.....	24
Ciclul reformelor educaționale și perspectiva politicilor publice	29
Situația economică a populației, accesul la educație și abandonul școlar.....	31
Impactul reformelor asupra relevanței și eficienței învățării	34
Concluzii și recomandări	45
Bibliografie	49

Lista figurilor

Figura 1. Evoluția numărului de elevi în învățământul primar și secundar general.....	7
Figura 2 Instituții de învățământ primar și secundar general.....	7
Figura 3. Gradul de școlarizare netă, gimnaziu	8
Figura 4. Rata de cuprindere în învățământul secundar de treapta a II-a ..	9
Figura 5. Cadre didactice în învățământul primar și secundar general.....	9
Figura 6. Cheltuieli pentru învățământ din bugetul public național	13
Figura 7. Dinamica populației până în anul 2050.....	25
Figura 8. Populația stabilă la începutul anului 2014, pe vârste	26
Figura 9. Rata netă de înscriere, primar, gimnazial	26
Figura 10. Rata brută de înscriere în învățământul gimnazial	27
Figura 11. Evoluția numărului de elevi, profesori și instituții educaționale.....	28

Figura 12. Cadrul de analiză a politicilor educaționale	30
Figura 13. Structura cheltuielilor totale de consum ale gospodăriilor în trimestrul II, 2014	32
Figura 14. Distribuția absolvenților de gimnaziu în funcție de media la examene.....	38
Figura 15. Numărul de candidați admiși la examenul de bacalaureat în funcție de tipul instituției	38
Figura 16. Rata de promovare a examenului de bacalaureat în funcție de tipul instituției	39
Figura 17. Distribuția candidaților din licee după media la examenul de bacalaureat	39
Figura 18. Repartizarea cadrelor didactice după vechimea în muncă	41
Figura 19. Cadrele didactice de vârstă pensionară.....	43

Lista tabelelor

Tabelul 1. Cheltuieli de consum medii lunare după destinație	33
Tabelul 2. Distribuția cadrelor didactice după vechimea în munca, 2013	42
Tabelul 3. Distribuția cadrelor didactice după gradul didactic deținut, 2013.....	42
Tabelul 4. Distribuția cadrelor didactice după numărul de discipline predate	43

Metodologia studiului

Pentru elaborarea studiului au fost utilizate metode teoretice – documentarea, analiza fenomenelor sociologice și pedagogice, a documentelor reglatorii, sinteza, deducerea, corelarea, generalizarea, sistematizarea, compararea și modelarea. De asemenea, au fost aplicate metode interpretative – metoda observației, analiza datelor statistice, analiza produselor activității cadrelor didactice, interpretarea datelor cantitative. Au fost utilizate rezultatele cercetărilor sociologice calitative și cantitative în domeniul politicilor educaționale.

Politici naționale privind accesibilitatea, relevanța și calitatea educației

Transformările social-economice care au loc în Republica Moldova în ultimele decenii impun schimbări radicale în sistemul educațional. A devenit necesară modificarea paradigmei educaționale, a structurii, funcțiilor și orientărilor valorice ale școlii – instituția responsabilă de generația în creștere. În acest sens, școlii i se cere să răspundă adecvat la provocările sociale și economice din toate domeniile. Este stringentă adoptarea unei noi viziuni asupra sistemului educațional.

În marea majoritate a țărilor Uniunii Europene, exercițiile de viziune asupra problemelor educației sunt însoțite de ample dezbateri publice și de o implicare autentică a unui număr mare și variat de actori sociali, de acțiuni și manifestări care însoțesc calea lungă către decizia pentru orice schimbare semnificativă în domeniul politicilor publice, inclusiv în domeniul educației.

În Republica Moldova, chiar începând cu anii '90, când necesitatea reformei învățământului era mai mult ca evidentă datorită demarării tranziției de la economia planificată la economia de piață, dezbaterile publice erau un fenomen inedit, nici dezbaterile de „tip expert”, adică profesionistă, nu a fost promovată de societate, inclusiv de cea pedagogică.

Dacă facem referire la documentele internaționale de politici educaționale, spre exemplu Cadrul de acțiuni de la Dakar „Educația pentru toți”¹ (2000) sau

¹ Forumul Mondial pentru Educație (organizat de UNESCO, Dakar, 2000), Cadrul de acțiuni de la Dakar „Educația pentru toți: respectarea angajamentelor noastre colective”, disponibil în franceză la: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147f.pdf>; și în engleză la: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf>.

actele Conferinței Miniștrilor Educației din statele care au în comun folosirea limbii franceze (CONFEMEN), observăm că obiectivul privind asigurarea accesului universal la educația de bază este promovat cu tot mai multă fermitate. În paralel, dimensiunile educației de calitate trebuie să beneficieze de o atenție și o susținere tot mai largă. Nu este suficient doar ca elevii să frecventeze școala, trebuie de pus accentul și pe formarea competențelor ce asigură progresul școlar și inserția profesională, care va duce la dezvoltarea societății. În același timp, este necesar de asigurat realizarea necesităților urgente de schimbare în educație prin angajarea largă a tuturor actorilor.

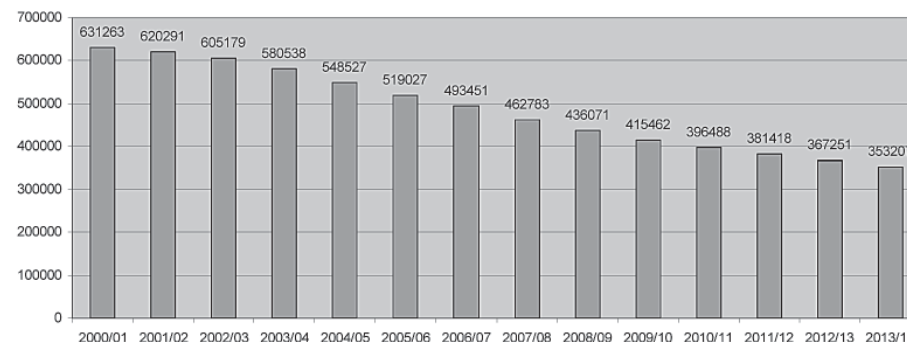
Studiul literaturii de specialitate și experiențele internaționale ne permit să clasificăm axele majore ale reformei educaționale necesare pentru asigurarea accesului la educație de calitate, a relevanței și a eficienței sistemului de învățământ.

Prima axă se referă la asigurarea accesului la educație. În acest caz, este vorba despre extinderea și menținerea infrastructurii. În cazul Republicii Moldova, tendința demografică de reducere a populației școlare a impus revizuirea rețelei de instituții de învățământ, care a fost proiectată într-o perioadă de creștere constantă a populației. În acest sens, analizele atestă o utilizare sub capacitatea proiectată, ceea ce implică costuri nejustificate în condițiile unei penurii financiare. În ultimul deceniu, numărul instituțiilor de învățământ primar și secundar general s-a redus cu circa 15%.

Este evident că planificarea tuturor resurselor necesare pentru asigurarea accesului echitabil la educație de calitate pentru toți elevii se realizează în baza evaluării demografice a populației de vârstă școlară. Datele statistice indică: în ultimii 15 ani, numărul elevilor din învățământul primar și secundar general s-a redus cu mai mult de un sfert de milion, ceea ce reprezintă 46%. Acest fenomen are un impact direct și de lungă durată asupra funcționalității sistemului de învățământ în ansamblu, dar și asupra unor sectoare distincte – rețeaua de instituții, formarea inițială și formarea continuă a cadrelor didactice, recrutarea, promovarea profesională și menținerea acestora, baza didactică și tehnico-materială, manualele școlare, transportul școlar și, în consecință, sistemul, volumul și mecanismele de finanțare.

Reducerea numărului de elevi în învățământul primar și secundar general, factor determinant ce a dus la reducerea numărului de instituții, a avut drept rezultat și reducerea numărului mediu de elevi per instituție. În perioada de referință, acesta s-a redus de la un număr în medie de 400 de elevi pe școală la 257 de elevi, sau cu 36%. Dacă vom calcula ipotetic reducerea numărului de clase complete în baza standardului de 20 de elevi în clasă, acesta s-ar reduce de la

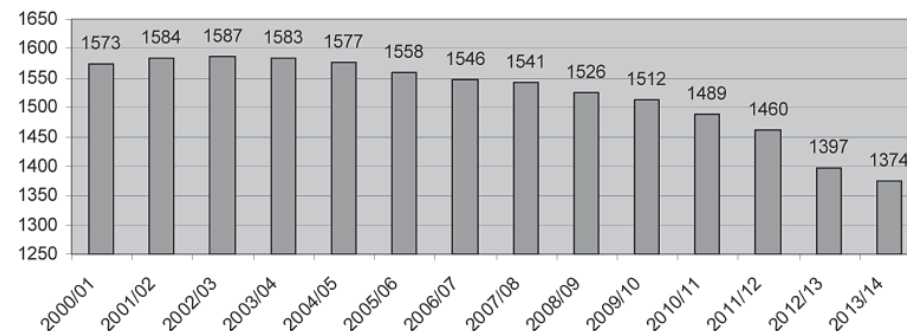
Figura 1. Evoluția numărului de elevi în învățământul primar și secundar general

Sursa: Biroul Național de Statistică.

31 623 de clase complete la 1 766, sau cu 44%. În termeni reali, dacă ne referim la sarcina didactică a cadrelor didactice (18 ore/săptămână) și numărul total de sarcini didactice solicitate în învățământul primar și secundar general, putem estima că în această perioadă reducerea a fost de la $31\ 623 \times 25 \text{ h/săpt.} : 18 = 43\ 298$ cadre didactice la $17\ 766 \times 25 \text{ h/săpt.} : 18 = 24\ 675$ cadre didactice, adică cu 53% mai puțin.

Figura 2. Instituții de învățământ primar și secundar general

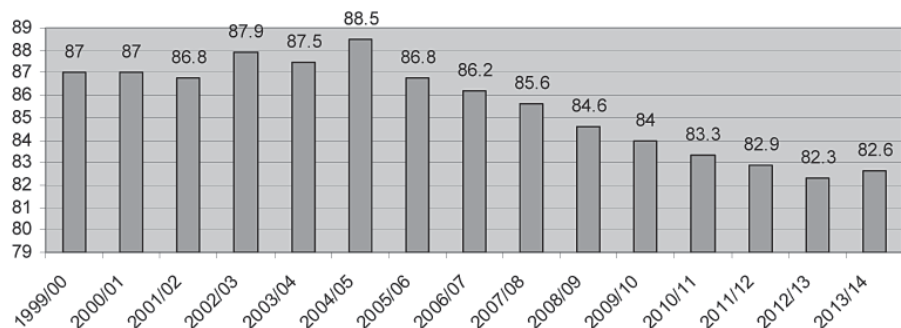
Sursa: Biroul Național de Statistică.

Evident, modificarea rețelei instituțiilor de învățământ a implicat și reducerea accesului la studii pentru elevii din localitățile mici, în care școala nu a avut

șanse de a funcționa mai departe din considerente economice (costuri exagerate per elev), pedagogice (asigurarea cu cadre didactice calificate la fiecare disciplină școlară), didactice (asigurarea material-didactică în conformitate cu cerințele curriculumului). Soluția propusă a constat în consolidarea și dezvoltarea sistemului de transport școlar, stabilit în *Regulamentul de transportare a elevilor*.

Pentru asigurarea accesului la educație și a echității au fost valorificate o serie de parteneriate internaționale și locale. Acestea se referă la proiectele implementate în sistemul de învățământ cofinanțate de Banca Mondială, structurile Uniunii Europene, UNICEF, prin parteneriate de vecinătate.

Figura 3. Gradul de școlarizare netă, gimnaziu

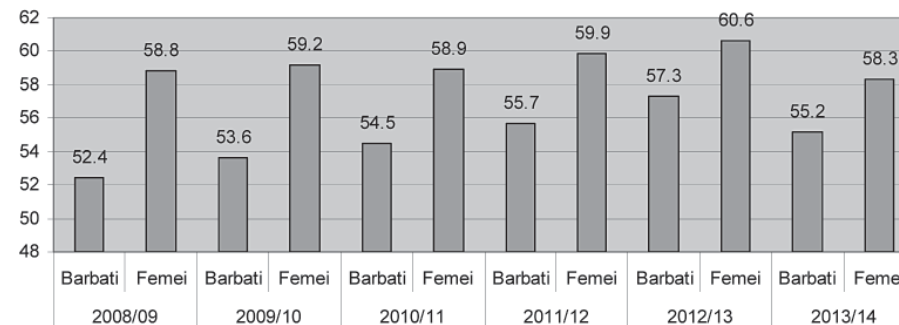

Sursa: Biroul Național de Statistică.

Eforturile depuse, pe fundalul stagnării economice și al declinului demografic (având drept cauză principală lipsa locurilor de muncă și migrația peste hotare, în principal a populației de vârstă fertilă), au permis ca reducerea gradului de școlarizare netă în învățământul gimnazial să nu fie mai mare de 5% pe parcursul ultimului deceniu. În același timp, putem menționa că, deși datele statistice sunt oficiale, veridicitatea acestora ar putea fi contestată de completitudinea și operativitatea informației despre migrația/emigrația populației.

Pe acest segment de cuprindere școlară, în perioada de referință nu se atestă schimbări majore privind încadrarea fetelor, care este mai mare ca a băieților (prin tradiție, fetelor le este acordată o anumită prioritate în educație, față de băieți), diferența reducându-se de la 6% la 3%, ci doar o ușoară creștere a încadrării băieților la acest nivel de studii cu doar circa 3%. Explicația pentru ultima constatare ar putea fi sporirea fluxului băieților spre filierele ce asigură o pregătire profesională și ieșirea mai rapidă în câmpul muncii prin studii în școli pro-

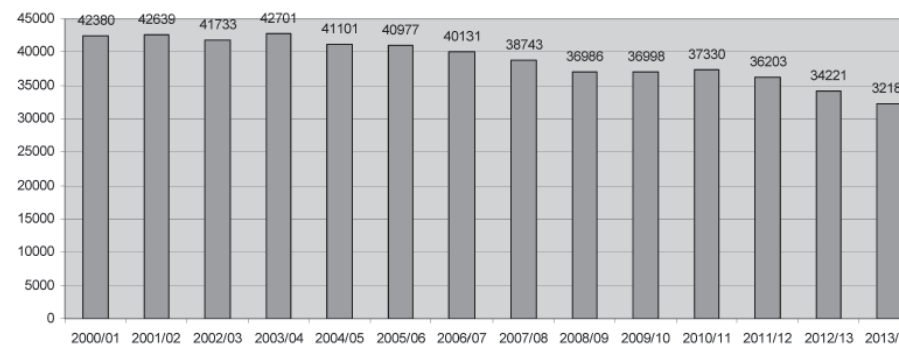
Figura 4. Rata de cuprindere în învățământul secundar de treapta a II-a

Sursa: Biroul Național de Statistică.

fesionale și colegii, datorită solicitării de profesii pentru bărbați pe piața reală a muncii, unde se oferă salarii mai mari decât în sfera bugetară, uneori considerată sfera cu profesii „feminine”.

Figura 5. Cadre didactice în învățământul primar și secundar general

Sursa: Biroul Național de Statistică.

În contextul evoluțiilor demografice care au condus la revizuirea rețelei instituțiilor de învățământ, au intervenit modificări și în numărul de cadre didactice încadrate în sistem. Astfel, numărul cadrelor didactice s-a redus cu 24%, în comparație cu numărul elevilor (36%) și, respectiv, cu numărul ipotetic de clase complete (44%), ceea ce solicită costuri în creștere, dar nu duce obligatoriu la creșterea calității. Este cunoscut fenomenul când cadrele didactice sunt nevoite

să lucreze pe o sarcină mai mică (cu încadrarea în alte activități, ceea ce nu întotdeauna contribuie la sporirea calității, sau cu predarea mai multor discipline școlare, care are același efect).

A doua axă se referă la ameliorarea calității și pertinentei învățământului. O componentă importantă în acest context este reforma curriculară în învățământul secundar general. Elaborările conceptuale ale reformei curriculumului național au început din anii 1989-1991, ele fiind o parte componentă a unei reflecții mai ample privind nevoia de a reforma din temelii sistemul de învățământ din Republica Moldova. Această nevoie a fost determinată de necesitatea creării școlii naționale, a deideologizării și depolitizării sistemului de învățământ, a democratizării școlii, a creării unei noi paradigme educaționale, a deschiderii spre colaborare pe plan internațional. Pedagogii au manifestat deschidere pentru schimbare și în mare măsură au acceptat și au promovat inovațiile propuse. Reforma curriculară a parcurs câteva etape esențiale, de la un „idealism educațional” la abordări sistematice ale schimbării în învățământ – „pragmatism educațional”.

Prima etapă (1989-1993) avea ca prioritate acțiunile de schimbări radicale: schimbarea structurii sistemului de învățământ, „deideologizarea și depolitizarea” programelor și a manualelor școlare, introducerea noului sistem de notare a elevilor, lichidarea școlilor serale, schimbarea esențială a personalului de conducere din învățământ, începerea modificării cadrului legislativ, liberalizarea procesului didactic. Etapa s-a caracterizat prin lipsa unei politici educaționale clare și sistematice privind reforma învățământului, în general, și a reformei curriculare, în special, prin luarea deciziilor de către organele abilitate fără a lua în considerație rezultatele și ideile venite dinspre zona cercetării sau tendințele și experiențele internaționale privind reformele educaționale.

Etapa a doua (1994-1997) avea ca prioritate crearea bazei legislative și conceptuale a reformei sistemului de învățământ. Se constată o conlucrare productivă și eficientă a sferei decizionale și a celei de cercetare-dezvoltare. În această perioadă au fost elaborate și aprobate Legea învățământului, Concepția învățământului în Republica Moldova, Programul național de dezvoltare a învățământului, concepțiile disciplinelor școlare, programele și manualele experimentale. Institutul de Științe Pedagogice și Psihologice a început un experiment pedagogic de proporții, având drept obiectiv prioritar trecerea la noile conținuturi și tehnologii educaționale moderne. Etapa s-a caracterizat prin încercarea de conceptualizare a reformei curriculare.

La următoarea etapă curriculumul a fost conceput ca un document reglator, care include direcțiile ce determină legătura dintre procesul educațional și rezultatele lui. În cadrul acestor direcții au fost elaborate celelalte componente ale

curriculumului. În ansamblu, curriculumul de bază include obiectivele generale ale învățământului, obiectivele generale transdisciplinare, obiectivele pe trepte și nivele, obiective ale ariilor curriculare, obiectivele generale ale disciplinei școlare, planul-cadru de învățământ, standardele curriculare. În baza acestui document au fost elaborate noi manuale școlare, concepția evaluării rezultatelor școlare, ghiduri de proiectare și de aplicare a strategiilor didactice moderne. În acest context au fost elaborate curriculumul la învățământul primar, la învățământul gimnazial și la învățământul liceal pentru fiecare disciplină școlară. Mai mult, în ultima perioadă, curriculumul a fost supus unei serii de modernizări în sensul descongestionării, dar și al centrării pe formarea de competențe în baza standardelor, a tehnologiilor moderne de învățare, a educației centrate pe cel care învață, a educației incluzive.

Totuși, conținuturile curriculare sunt încă congestionate și nu asigură relevanță pentru dezvoltarea și afirmarea personală, socială și profesională a beneficiarilor procesului educațional. Reforma curriculară în învățământul preuniversitar, inițiată în perioada 1997-2001, nu a reușit trecerea la paradigma modernă de construire a conținuturilor de învățare. După o perioadă de implementare, monitorizată și sprijinită prin programe de formare a cadrelor didactice, în 2006 a fost publicată o nouă ediție a documentelor curriculare, specificul declarat al acesteia fiind „descongestionarea”, sau încercarea de a reduce volumul de informație teoretică. Această descongestionare însă nu a fost realizată nici în 2006, nici în următoarea etapă a reformei curriculare. În 2010, revizuirea curriculară s-a axat pe încorporarea conceptului de competențe, începând de la competențele-cheie, vizate de documentele europene, până la competențele specifice ale disciplinelor școlare și așa-numitele „subcompetențe”, termen care a generat controverse în mediul academic și școlar.

Problemele principale, scoase în evidență de cadre didactice, elevi, părinți, precum și în studiile diferitor organizații neguvernamentale, cuprind:

- gradul înalt de teoretizare a curriculumului;
- gradul scăzut de relevanță și aplicabilitate al conținuturilor curriculare la toate nivelurile de învățare pe parcursul întregii vieți și de afirmare ulterioară a celor care învață în plan personal, social și profesional;
- axarea excesivă a evaluării formative și sumative a învățării pe cunoștințe și pe reproducerea de conținuturi, în detrimentul evaluării de competențe;
- formarea insuficientă de abilități antreprenoriale și de deprinderi de viață, de abilități de comunicare în limba oficială de stat și în limbi străine, de rezolvare a problemelor, de cooperare și lucru în echipă, de proiectare

și gestionare a propriului proces de învățare, de utilizare a tehnologiilor și resurselor informaționale etc.;

- lipsa unui sistem de consiliere și ghidare în carieră care să sprijine elevul în proiectarea unei cariere de succes încă de pe băncile școlii.

În prezent are loc un proces intens de dezbateri publice privind revizuirea filierelor/profilurilor pentru învățământul liceal, precum și a disciplinelor de studiu în contextul determinării componentei obligatorii și a celei opționale în vederea motivării și responsabilizării elevilor și părinților în stabilirea propriului traseu educațional.

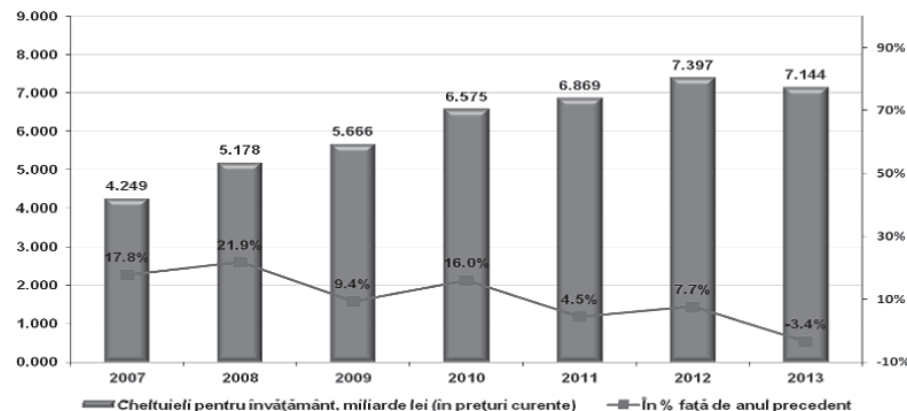
Avantajele noii opțiuni politice pentru învățământul liceal vor putea asigura adaptarea ofertei de învățare la specificul local, centrarea procesului de predare-învățare-evaluare pe nevoile și interesele elevului și trecerea de la „o școală pentru toți” la „o școală pentru fiecare”.

Se creează condiții pentru manifestarea și dezvoltarea creativității la nivelul practicii școlare. Cadrul didactic are posibilitatea să conceapă obiectivele și conținuturile, să coreleze oferta școlii cu dorințele, capacitățile și interesele copiilor. Creșterea ponderii disciplinelor opționale și extinderea listei acestora vor permite elevului să-și construiască un profil propriu de învățare orientat spre viitoarea carieră profesională. Disciplinele opționale pot deveni o punte sigură de conexiune și continuitate între învățământul liceal și cel superior. Elevilor li se oferă posibilități de a-și construi trasee particulare de învățare conform talentelor, intereselor și nevoilor, de formare a propriului sistem de atitudini și valori, de motivare pentru învățare și participare activă la propria formare. Crește libertatea de acțiune a profesorului în vederea îmbunătățirii rezultatelor învățării.

A treia axă se referă la susținerea procesului de schimbare, de reformă. În primul rând, este vorba despre angajamentul politic. Accesul universal la educația de calitate de bază este recunoscut la nivel internațional ca fundament al dezvoltării societății. Acest obiectiv nu poate fi atins fără un angajament politic ferm. Aici, în primul rând, putem menționa recenta aprobare a Codului educației, care stabilește că educația este o prioritate națională.

În Republica Moldova, învățământul este unul predominant public, iar alocațiile bugetare sunt destul de mari. Pe parcursul anilor 2006-2011, cheltuielile au crescut de la 3 605,8 mil. lei la 6 929,9 mil. lei (1,9 ori), constituind 21,3% din total cheltuieli publice ale bugetului public național. Majorarea respectivă a fost determinată, în mare parte, de majorările salariale ale angajaților instituțiilor de învățământ (preponderent ale cadrelor didactice). În același timp, ponderea cheltuielilor aprobate pentru educație pe anul 2011 în produsul intern public este

Figura 6. Cheltuieli pentru învățământ din bugetul public național

Surse: Biroul Național de Statistică (2012) și Ministerul Finanțelor (2013, aprobat).

de 8,4%, sau cu 0,3 p.p. mai mult față de anul 2006. Cheltuielile pentru învățământ sunt asigurate din bugetul de stat și din bugetele unităților administrativ-teritoriale. Bugetelor unităților administrativ-teritoriale le revin 70% din totalul de cheltuieli. Ponderea considerabilă a alocațiilor din învățământ este direcționată pentru acoperirea cheltuielilor curente, dintre care cheltuielile salariale dețin cea mai mare parte – circa 70%. În anul 2010, numărul de unități de personal în instituțiile din sector constituia 137 799 de unități, dintre care 62 417 unități de cadre didactice.

Cercetări sociologice calitative și cantitative în domeniul politicilor educaționale

În cadrul cercetărilor sociologice în domeniul politicilor educaționale vom prezenta unele date ale studiului calitativ „Consolidarea politicilor educaționale și creșterea nivelului de susținere a acestora de către beneficiarii direcți și indirecti ai sistemului educațional” (realizat de IPP), care a avut ca scop studierea gradului de cunoaștere și de susținere a reformelor în educație, precum și a așteptărilor privind implementarea acestora din partea beneficiarilor direcți și indirecti.

Aprecierea reformelor din domeniul educației, în opinia cadrelor didactice, ține de optimizarea instituțiilor de învățământ, de schimbările aduse examenelor de bacalaureat, Codul educației, de schimbările curriculare cu accent pe competențe, de implementarea educației incluzive. Directorii de licee la această listă mai adaugă necesitatea sporirii autogestiunii financiare.

Unul dintre cele mai importante și sensibile subiecte ține de noile reguli de susținere a examenelor de bacalaureat. Cadrele didactice s-au divizat în două tabere adverse privind introducerea camerelor de supraveghere la examenele de bacalaureat. Cei care se pronunță contra argumentează că accentul trebuia pus pe ridicarea calității și pe descongestionarea conținuturilor școlare.

Important de menționat că directorii de licee susțin schimbările privind modalitatea de susținere a examenelor, având cunoștința de practicile din țările Uniunii Europene. În opinia respondenților, noile reguli de susținere a examenelor de bacalaureat au avut un efect negativ/pozitiv asupra liceelor din mediul rural. Absolvenții gimnaziilor au plecat la școli profesionale sau la colegii, unde, la dorință, susțin bacalaureatul. O presupunere a fost că cei care nu vor reuși la colegii, pentru că concursul este mare, se vor întoarce în liceu. Cadrele didactice din școlile profesionale și directorii acestor instituții apreciază pozitiv dar și negativ susținerea examenelor de bacalaureat. Pozitiv este considerat faptul că se creează condiții corecte de înmatriculare a elevilor la universități, dar și condiții de evaluare corectă a nivelului de pregătire al acestora. Nu se mai mizează pe copiat. Acum, elevii au o atitudine mai serioasă față de examene. Nu este obligatoriu ca toți să susțină bacul (dacă nu merită sau nu vor). Cel care are cunoștințe merge cu încredere și susține examenele. Negativ este faptul că elevii ar putea fi stresați de prezența camerelor de supraveghere, căci nu sunt pregătiți psihologic. În opinia directorilor de licee, trecerea trebuia să fie făcută mai lent, de început cu clasele gimnaziale și cu accentul pe calitatea predării. Totodată, se consideră că există un procent mic de elevi care sunt sensibili și nu se pot concentra asupra realizării sarcinilor.

Cadrele didactice consideră că avantajele constau în crearea unor condiții mai corecte de înmatriculare a elevilor la universități: dacă mai înainte erau examene de admitere, acum procedura de înmatriculare pe bază de concurs este mai obiectivă. Totodată, trebuia de început din clasele gimnaziale educația elevilor să nu copieze și să conștientizeze importanța cunoștințelor pentru viață.

Matematica este disciplina la care mulți elevi nu au reușit. Problema constă în itemii la care a fost complicat de răspuns, necesară fiind consultarea unor specialiști. Problemele care pot apărea la examenul de bac trebuie identificate la etapa de simulare a examenelor de bac și să oferite soluții. Notele mici la exa-

menele de bacalaureat ar putea fi din cauza programei de studii foarte încărcate; la fel, nu la toate disciplinele profesorii sunt asigurați cu material didactic, la chimie, de exemplu, nu sunt reactive pentru lecțiile de laborator.

În opinia directorilor de școli, reforma privind organizarea examenelor de bacalaureat trebuia începută mai devreme, pentru că ceea ce se făcea anterior la BAC era un dezastru, elevii contau pe copiat și se ducea toată dorința lor de carte. Schimbările sunt drastice, dar necesare. Corectitudinea și strictețea au efect pozitiv asupra calității studiilor.

Modificările operate în metodologia susținerii examenelor de bacalaureat – instalarea camerelor de supraveghere și evaluarea în centre de examinare deschise în alte spații decât liceele unde au studiat elevii – au condus la:

- schimbarea atitudinii societății față de susținerea bacalaureatului;
- o rată de admitere foarte slabă în licee;
- admiterea faptului că studiile superioare trebuie să fie pentru acei care au capacități de a face studii în continuare;
- un impact pozitiv asupra învățământului profesional și mediu de specialitate.

Modificările operate la susținerea examenului de bacalaureat, pentru prima dată, au condus la o schimbare naturală a situației din învățământ. E una să închizi o școală pentru că nu are numărul de elevi necesar și ei merg la o altă școală, și e altceva când elevii nu vin în clasa a 10-a și nu se formează clasa de liceu. Aceasta este o procedură naturală a optimizării cheltuielilor în învățământ, e un lucru pozitiv, nu poți menține cu forța ceea ce nu există. Nu poți ține o clasă liceală cu 15-20 de elevi, oricât ai vrea să păstrezi contingentul, numărul de ore, salariul profesorilor, și ca urmare lucrurile se aranjează de la sine.

Dacă ne referim la testele de evaluare – este încă mult spațiu de progresat. Elevii sunt în drept să exerseze, sunt cărți de mii de pagini cu rezolvări, dacă elevul exersează – la examen nu va avea dificultăți. Într-un sistem bine pus la punct de evaluare, există o bază de date a autorilor de itemi, iar itemii sunt testați pe parcursul anului. Noi cheltuim bani mulți pentru procedura de pretestare, care este doar o simulare regizată a examenului și nicidecum nu acoperă toate funcțiile pretestării. Ar fi trebuit de testat și de selectat itemii. Calitatea elaborării testelor, ancorarea în cadrul curricular sunt probleme ce necesită a fi îmbunătățite. Mai este o problemă – calitatea evaluatorilor – este dificil de recrutat evaluatori, s-au atestat erori în procesul de evaluare. În Codul educației se prevede acordarea unui statut special cadrelor didactice care vor trece testul de evaluator. Trebuie de pregătit cadrele didactice pentru evaluare, și asta este o problemă.

Optimizarea instituțiilor a fost indicată de către cadrele didactice din licee și școli profesionale ca un proces care îi afectează, dar totodată trebuie susținut pentru a nu risipi resursele financiare. Există și opinii negative – profesorii rămân fără loc de muncă, suferă copiii din familii social vulnerabile care nu pot merge la școli în alte localități, fiindcă pentru ei este costisitor. Soluțiile propuse se referă la lărgirea pregătirii în cadrul școlilor profesionale la specialitățile cerute pe piața muncii. În cazul unui număr mic de elevi în școli/clase, calitatea studiilor este redusă, nu sunt suficiente cadre didactice, de aceea mai bine să nu se facă cheltuieli pentru întreținerea clădirilor, ci să se investească în procurarea unui autobuz școlar.

Codul educației propune o nouă abordare a educației și vine să modernizeze sistemul de învățământ în contextul integrării europene și al Procesului de la Bologna. Cadrele didactice și directorii instituțiilor de învățământ (licee, colegii, școli profesionale) din mediul urban și rural și-au expus părerile despre prevederile noului Cod al Educației: discipline de bază/discipline opționale; învățământ obligatoriu până la 18 ani; evaluarea cadrelor didactice; educația incluzivă; optimizarea instituțiilor de învățământ; susținerea examenelor de bacalaureat; organele de conducere a instituției; evaluarea cadrelor de conducere etc.

În opinia directorilor de licee, Codul educației are o serie de puncte forte:

- educația a devenit o prioritate națională, cel puțin declarativ;
- este un cod dinamic, adaptat la cerințele contemporane, chiar dacă poate nu convine că managementul instituției de învățământ poate fi asigurat de o persoană care nu este obligatoriu pedagog;
- în liceu nu va avea dreptul să țină lecții un profesor fără masterat și grad didactic;
- opțiunea Ministerului Educației pentru liceul clasic;
- se insistă pe calitate, pe cunoașterea limbilor străine, pe colaborarea cu părinții;
- alegerea directorului în funcție pe un termen (dar mai mare de 4 ani).

Punctele slabe evidențiate de directorii de licee:

- procedura de angajare a directorilor de școli, evaluarea directorului ca manager de către Inspectoratul Național Școlar;
- mandatul de 4 ani pentru director este prea scurt, un director în 4 ani nu s-ar putea realiza.
- să fie numit director o persoană care poate să nu fie cadru didactic;
- decizia de selectare a orelor opționale nu poate fi luată de APL, deoarece nu dispune de informația ce cadre didactice sunt în liceu;
- nu sunt încă elaborate regulamentele ce trebuie să însoțească implementarea Codului educației;

- se pune la îndoială posibilitatea realizării prevederii privind învățământul obligatoriu până la 18 ani, dat fiind că unii elevi din școala profesională vor absolvi la 17 ani: atunci unde ar trebui să mai învețe un an?
- aspectul financiar: sunt încurajați doar profesorii din mediul rural. Un profesor din mediul urban cheltuiește mai mult decât unul din mediul rural; încurajarea pe dimensiunea de extremă, în anumite scopuri, nu va avea rezultate;
- un număr prea mare de elevi în clasă;
- să se acorde profesorului mai multă încredere, fără să fie tratat ca un angajat care trebuie evaluat și monitorizat în permanență. Să i se acorde încredere și să fie remunerat după merit.

Din punctul de vedere al directorilor de școli profesionale și colegii, Codul educației are câteva puncte slabe. Acesta dezavantajează școala profesională, deoarece nu sunt prevăzute programe care să permită continuarea studiilor și la disciplinele generale. Trebuie de promovat experiența acumulată în realizarea programei învățământului general pentru clasele 11-12 în școlile profesionale, cu posibilitatea prelungirii studiilor pentru completarea învățământului liceal. Aprobarea Codului educației și pilotarea strategiei de dezvoltare a învățământului vocațional-tehnic, includerea colegiilor pedagogice în această structură sunt lucruri noi. Dezavantajul constă în faptul că profilul pedagogic nu se regăsește la acest nivel, el este numai în instituțiile superioare. Se optează să fie introdus și în colegiile pedagogice, cu stipularea ca studentul să-și continue studiile în domeniu și numai atunci el poate să meargă fără probleme să lucreze la grădiniță în calitate de educator și să continue studii la universitate, la distanță sau la frecvență redusă.

Directorii de licee susțin autogestiunea, deoarece banii fiind acordați direct instituției de învățământ, aceasta le-a permis să ajungă la niște performanțe privind baza materială a instituției.

În același timp, au fost identificate și o serie de dezavantaje ale autogestiunii:

- autogestiunea nu este gândită până la capăt. Dacă ar porni toți de la același nivel – toți au școli noi, toți au bănci, calculatoare, sisteme de încălzire etc. –, atunci directorii sunt de acord ca toți să primească aceeași sumă de bani, ca să fie o egalitate;
- este nevoie ca directorul să cunoască și gestiunea materialelor, și contabilitate, și gestiunea alimentației, și salarizarea, dar e dificil să fii foarte bun în toate domeniile. Acolo unde sunt finanțe, nu trebuie să fie nicio greșală de niciun bănuț;
- în formulă nu se prevede cazul când sunt 2 cazangerii pentru 2 blocuri diferite: 1. pentru clasele primare; 2. liceu și gimnaziu – să se prevadă

un coeficient mai mare de finanțare. Dezavantajul constă în faptul că pentru clasele primare formula prevede 0,75, pentru liceu 1,25, pentru gimnaziu 1, dar la clasele primare sunt mai multe cheltuieli;

- când numărul copiilor e mic în liceu, banii per elev nu sunt de ajuns.

Este importantă și opinia părinților, cel mai important partener al școlii, despre problemele învățământului. Părinții consideră că una dintre problemele majore ale liceelor din mediul rural este insuficiența de cadre didactice, inclusiv de specialiști tineri. O altă problemă este nivelul de pregătire și de implicare în procesul didactic al unor profesori. În cazul liceelor din mediul urban, părinții sunt preocupați de numărul mare de elevi în clasă, dar și de ponderea mare de profesori în vârstă. În opinia părinților, foarte mult depinde de profesor: este el cointerestat să lucreze cu toți cei 30 de copii? – aceasta este cea mai mare problemă: numărul mare de elevi în clasă. O altă problemă comună enunțată de părinți este necesitatea de a lua ore particulare la diferite discipline, pentru că nu este bună calitatea predării la clasă.

Dacă ne referim la criteriile de apreciere a calității educației, sistemul produce o calitate eterogenă, astăzi avem copii foarte buni, decalajul dintre cei foarte slabi și cei foarte buni este mare. Noile generații foarte greu se concentrează, nu pot să mențină atenția pe parcursul lecției, foarte puțini citesc, iar vina e într-o anumită măsură și a profesorilor. Trebuie să conștientizăm că trăim într-o societate cu mai mult acces la informație, lecțiile trebuie să fie organizate pe un alt principiu, nu de reproducere și evaluare exclusiv pe baza memorării. Părinții plecați peste hotare încearcă să motiveze copiii și să completeze golul provocat de lipsa lor cu ajutorul banilor, dar fără a-i orienta părintește, fără a-i responsabiliza. Școlile duc o lipsă acută de cadre didactice, mai ales școlile rurale, această problemă este mai puțin simțită în oraș. Infrastructura instituțiilor de învățământ este învechită. Nu putem să cultivăm patriotismul copiilor în situația în care ei văd o altă situație la oraș, urmăresc presa și înțeleg în ce condiții se educă semenii lor în alte țări. Totul pornește de la grădiniță și școală și atunci când copilul simte interesul statului, el capătă o afecțiune și o responsabilitate pentru ceea ce i s-a oferit.

În opinia părinților, calitatea studiilor depinde de următoarele componente:

- un număr adecvat de elevi în clasă: numărul mare de 30-35 de elevi face să scadă calitatea educației,
- profesionalismul cadrelor didactice, corectitudinea cadrului didactic (a da lecții particulare propriilor elevi și neglijarea obligațiilor de serviciu, când profesorii vin la lucru doar ca să le treacă ziua, scade calitatea),
- lipsa de cadre didactice la unele discipline școlare,

- un manager competent al instituției de învățământ,
- o relație profesor-elev armonioasă,
- dotarea tehnico-materială.

Cadrele didactice din licee percep calitatea studiilor ca fiind dependentă, în afară de cele menționate mai sus, și de următorii factori: învățarea centrată pe elev, volum de lucru enorm, dar remunerare mică, calitatea manualelor, materiale didactice insuficiente, lipsa părinților, plecați peste hotare în căutarea unui loc de muncă.

Directorii de licee apreciază calitatea studiilor în funcție de criteriul urban/rural. Dacă elevul de la țară spune că profesorul de educație muzicală i-a predat limba franceză și matematica etc., evident că el este dezavantajat față de elevul de la oraș. Directorii de licee din mediul urban apreciază calitatea studiilor din instituțiile lor cu note de 9 și 8, cei din mediul rural apreciază calitatea studiilor din instituțiile pe care le conduc cu note de 7 și 8.

Se menționează că sporirea calității studiilor în instituțiile de învățământ poate fi realizată prin crearea unui mediu competitiv pentru elevi, calificarea cadrelor prin formare continuă, baza tehnico-materială înnoită permanent, management eficient, descongestionarea curriculei, motivarea cadrelor didactice, motivarea elevilor, educație centrată pe copil, parteneriat între școală și familie, ore opționale atractive.

Calitatea studiilor lasă de dorit, și se afirmă că responsabilitatea pentru calitatea studiilor în liceu aparține în primul rând părinților, elevilor și cadrelor care lucrează în liceele teoretice. Trebuie să fie pus accentul pe pregătirea și motivarea cadrului didactic. Eșecul care este astăzi în învățământ aparține nu numai copiilor și părinților, ci întregii societăți. Calitatea studiilor în orașe este mai înaltă decât în localitățile rurale, deoarece în localitățile rurale nu este o competiție sănătoasă între profesori (este un singur profesor de matematică, un singur profesor de fizică etc.), profesorii nu-și pot permite stagii de formare, nu sunt evaluați, nu există criterii clar stabilite pentru a evalua cadrele didactice.

Referitor la opinia că în școlile de cultură generală numărul de copii în clase trebuie să fie redus: ceea ce a făcut Ministerul Educației în ultimul an – a mărit numărul de copii în clasă. Este imposibil ca un pedagog să acorde, în 45 de minute, atenție tuturor copiilor din clasă.

Admiterea în licee trebuie să fie mai strictă și obiectivă. Ar trebui de pus mai mult accentul pe orientarea școlară și profesională.

Cadrele didactice susțin că curriculumul la matematică este prea încărcat, chiar dacă s-au făcut descongestionări, iar curriculumul la biologie și la geografie este apreciat ca bine structurat. Manualul școlar este un instrument de lu-

cru al elevului, elaborat în conformitate cu programa școlară. Cadrele didactice apreciază calitatea manualelor aproximativ în același mod. Editarea de manuale școlare, de exemplu la matematică, este monopolizată, deja de vreo 20 de ani sunt aceleași manuale și se spune că o dată la 5 ani se schimbă, dar se schimbă doar coperta. „Cât privește informatica, calculatorul se schimbă, dar manualul de clasa a 7-a la teme privind sistemele de operare e foarte dificil. În fiecare an trebuie de schimbat manualele”. „Manualele sunt destul de complicate, s-au reeditat cu aceleași greșeli de conținut și științifice”. În calitate de sugestii, cadrele didactice consideră că este necesară reevaluarea manualelor școlare de către Ministerul Educației.

În vederea sporirii calității studiilor, un rol important au cadrele didactice. Sunt necesare niște sisteme mult mai eficiente de recrutare, pentru că în ultimii 15 ani, la facultățile cu profil pedagogic au mers cei mai slabi după nivelul de pregătire. Cei care nu reușeau la facultățile de drept, economie, limbi străine, profiluri tehnice, din disperare, aplicau la instituțiile pedagogice. În ultimii ani doar universitățile pedagogice anunțau turul doi. În epoca globalizării este căutată interdisciplinaritatea, și nu omogenitatea pregătirii, iar la noi din inerție se optează pe evaluări înguste în domeniul științelor clasice, care astăzi nu se mai găsesc în forma pură. E nevoie de tot mai multă interdisciplinaritate, iar cadrul nostru legislativ este deocamdată rigid și nu ia în considerare necesitatea acestor noi schimbări. Pentru sporirea calității, în frunte ar trebui să fie cadrul didactic. S-a demonstrat că țările care sunt în topul sistemelor performante educaționale au realizat politici eficiente anume în domeniul recrutării și motivării cadrelor didactice. Cadrul didactic este cel care asigură un învățământ centrat pe elev și pe competențe, relevanța educației etc. Noi avem un exod de cadre didactice, inputurile sunt foarte slabe, sunt nemotivate. Copiii, chiar și cei din rural, sunt mai dinamici, mai colerici, au o gândire mai independentă și știința noastră pedagogică rămâne în urmă de copilul secolului XXI. Suporturile didactice trebuie să fie mai interactive, manualul sec. XXI trebuie să fie diferit de manualul sec. XX, inclusiv cu posibilitatea utilizării tehnologiilor informaționale – în societatea informațională informația se reproduce în progresie geometrică. Trebuie să îi învățăm a învăța, ceea ce necesită alte metode de predare și deseori cadrele didactice rămân în urmă, copiii se plictisesc la ore, nu văd o autoritate în persoana pedagogului.

Pe de o parte, provocările societății solicită un bagaj enorm de cunoștințe ca să supraviețuiești, pe de altă parte, sistemul educațional tradițional, foarte standardizat, nu vede personalitatea copilului și nu consideră posibilitatea educării pe diverse trasee.

Este necesar ca materia să fie dozată corect pe niveluri. Copilul, până la o anumită etapă, reproduce inconștient, până ajunge să urască tot ceea ce i se impune. Dacă comparăm copiii noștri din rural și pe cei din Occident, ultimii sunt liberi în expunere, iar la noi trebuie să reproduci exact (atât!), cu viteză. Grupa pregătitoare la grădiniță dă practic 80% din materialul clasei I, copilul merge în clasa I și se plictisește, apoi e foarte greu să-l repornești pentru parcursul lui în continuare. La noi învățământul primar este unul bun, unde se face carte, unde e puțină mită. Deteriorarea sistemului începe în etapa gimnazială. În etapa gimnazială programa este încărcată, fără să se asigure o creștere treptată și fără să fie ajutat copilul să-și aleagă traseul și să-și cunoască vocația.

În Republica Moldova, profilurile încep la nivel de liceu, opțiunile la etapa gimnazială sunt foarte puține și profilurile la nivel de liceu continuă să fie foarte apropiate între ele. Standardele comune pentru toți, spre regret, domină.

În general, părinții consideră calitatea predării ca fiind una scăzută. Părinții din mediul rural sunt nemulțumiți de cadrele didactice care au o pregătire joasă sau sunt greu de găsit, în special la matematică, dar și la fizică, istorie, limba română. Cadrele didactice sunt apreciate ca: neinteresate ca copilul să cunoască, insuficient pregătite pentru activitatea didactică, având o atitudine inegală față de toți copiii.

În opinia cadrelor didactice, sunt mulți profesori buni, dar sunt și profesori care nu fac față cerințelor, aceștia din urmă trebuie să fie înlocuiți, să vină cel care poate și dorește a fi un bun pedagog. Un cadru didactic trebuie să participe la mai multe conferințe, seminare, dacă ar avea mai puține ore de predat, atunci ar lucra la perfecționarea sa mai mult – este una dintre sugestiile cadrelor didactice.

Una din problemele identificate este asigurarea cu cadre didactice competente a școlilor la toate disciplinele predate. Părinții din mediul urban nu au notat predarea disciplinelor de către profesori care nu au studii în domeniul dat, în timp ce părinții din mediul rural au indicat problema asigurării cu cadre didactice la anumite discipline ca fiind una foarte serioasă.

Opiniile și percepțiile majorității părinților privind implementarea educației incluzive sunt pozitive, chiar dacă ar putea apărea careva dezavantaje, identificate de ei: acordarea unei atenții mai sporite copiilor cu CES și mai puține copiilor tipici; profesorii nu sunt destul de bine pregătiți pentru a lucra cu copiii cu CES; profesorii să fie instruiți privind metodica educației incluzive.

Directorii de licee apreciază gradul de pregătire al instituțiilor pentru educația incluzivă în funcție de existența unui centru de resurse, a unui cadru de sprijin și.a. Faptul că instituția are o rampă la intrare nu înseamnă că este pregătită pentru incluziune. Temerile directorilor sunt legate:

- de starea psihoemoțională a copiilor cu CES,
- de pregătirea elevilor de a accepta copiii cu CES,
- de mentalitatea părinților (prejudecăți),
- de pregătirea cadrelor didactice,
- de eficiența procesului instructiv-educativ pentru ambele categorii de copii (cu CES și tipici).

Anterior, în licee au învățat elevi cu CES, menționează directorii de licee. Chiar dacă nu se numea educație incluzivă și nu era cadrul legal de azi, se lucra cu acești elevi, oricum era învățământ diferențiat, oricum erau niște abordări umaniste. Totuși, sunt copii care au nevoie de școli speciale. În liceele în care este un centru de resurse și cadrul de sprijin, directorii afirmă că mai este nevoie de literatură metodică, programe, ghiduri, materiale didactice, dar și finanțare pentru a îmbunătăți tot ce ține de susținerea copiilor cu CES. Un director de liceu spune că profesorii au făcut seminare care au abordat problematica instruirii și educării elevilor cu deficiențe de auz și urmează să mai facă și instruirii privind copiii cu deficiențe de vâz. Este necesar să fie create oportunități ca profesorul să se specializeze. Dacă într-o clasă este un copil cu deficiențe de auz și unul cu deficiențe de vâz, pentru fiecare se aplică o metodă aparte și mai sunt ceilalți copii. Directorii își doresc ca copilul cu CES să progreseze, dar în același timp să nu fie dezavantajați ceilalți copii: „Dacă noi îi dăm profesorului un copil cu CES, el o să poată lucra, dar îi dăm 7 și un cadru de sprijin la toți acei 7, când peste hotare se dă un cadru de sprijin la unul sau la doi copii cu CES”.

Toți directorii intervievați au urmat instruirii și seminare în domeniul incluziunii copiilor cu CES, unde au aflat multe și din experiența altora. Dar a fost exprimată și opinia că instruirile nu au oferit multe informații.

Cadrelor didactice din licee, atât din mediul rural, cât și din cel urban, ca și directorii de licee, consideră că instituțiile de învățământ din Republica Moldova nu sunt pregătite să integreze copiii cu CES. Un cadru didactic a afirmat că, deși la clasă, se ocupă special cu acești copii, nu se văd progrese, dar apreciază incluziunea copiilor și afirmă că este necesar mai mult sprijin din partea statului. Unele cadre didactice au fost instruite în domeniul educației incluzive, și anume cei care au în clasă copii cu CES.

Principalele necesități pentru includerea copiilor cu CES, în viziunea directorilor de licee, pot fi cele care țin de dotarea tehnico-materială și cele care țin de aspectul didactico-metodologic, dar și de mentalitatea societății: acces la sălile de clasă (rampă, ascensor); adaptarea spațiului din clasă, adaptarea locului de studii – banca, masă la cantină, WC (pentru copilul în scaun cu rotile); specialiști pregătiți în domeniu (cadru didactic, asistent social, asistent pedagogic, ca-

dru de sprijin); materiale didactice; modificări în curriculum; asistent medical în instituție; crearea fondurilor de susținere a acestor copii; activități de schimbare a mentalității. În opinia directorilor de licee, integrarea copiilor cu CES depinde de părinții acestora, de comunitate, colectivul profesoral, managerii instituției, instituțiile statului.

Cadrelor didactice din mediul rural apreciază pozitiv incluziunea copiilor cu CES, socializarea lor însă poate fi însoțită și de anumite probleme:

- un cadru de sprijin pentru opt copii – ca urmare, acesta nu reușește să lucreze cu fiecare îndeajuns;
- prejudecăți sociale;
- absența unei comisii care ar decide dacă poate fi integrat copilul în instituție, câte ore și ce ore să frecventeze la școală și câte/ce ore la domiciliu;
- integrarea treptată a acestui copil în școală.

Integrarea copiilor cu CES este o provocare ce poate fi realizată cu succes, ținând cont de nevoile fiecărui copil. Este importantă relația părinte–pedagog–elev. Recomandările din partea directorilor de licee pentru a realiza incluziunea cu succes sunt:

- integrarea să se realizeze treptat, mediul informal este foarte important;
- părintele să studieze diferite materiale cu privire la cerințele speciale ale copilului său;
- importanța comunicării dintre părinții de copii cu CES și copiii cu CES și ceilalți părinți și copii;
- mediu prielnic de dezvoltare a copilului în instituție.

În contextul creării unui model de școală modernă, părinții din mediul rural propun: de introdus uniforma școlară, simplificarea programei la matematică, biologie, chimie, să fie mai multe lecții de laborator, materiale didactice ilustrative la aceste discipline, de remunerat profesorii în funcție de performanță. „Este necesar de schimbat mentalitatea pedagogilor, a comunității, a elevilor prin ridicarea prestigiului școlii, pentru că școala educă valorile. Mercantilismul a adus crize, a adus războaie, iar valorile sunt eterne și eu pledez pentru valori. Trebuie de creat din școli adevărate insule de revelație spirituală. Dacă ar fi în puterea mea, aș construi niște școli în care copilul să stea de la ora 8.00 la ora 20.00, unde să aibă un bazin de înot, să aibă un cerc de dans, să aibă o zonă de relaxare, o sală de lectură, așa încât el să se simtă bine. Pentru că părinții nu sunt acasă, iar la școală un pedagog bun o să-i zâmbească, o să comunice cu el, o să-l îndrume”.

Directorii de licee consideră că trebuie acordată o mare atenție persoanelor antrenate în sistemul educațional incluziv, persoanelor care vor face evaluarea.

Agenția de Asigurare a Calității trebuie să organizeze traininguri pentru profesori, să fie un suport pentru resursele umane – un suport solid, ca lucrurile să meargă bine. Este necesară o motivație adecvată a profesorilor. Este necesară o descentralizare în activitatea instituțiilor de învățământ, începând cu deciziile și terminând cu alegerea directorului. Pentru a avea o societate sănătoasă, inteligentă și pregătită pentru viitor, sunt necesare mai multe investiții în învățământ. Școala trebuie să aibă și drept de decizie privind curricula; fiecare instituție, în funcție de diferite momente, de condițiile geografice sau etnice, poate să-și diversifice activitatea. Grila de salarizare a profesorilor trebuie să aibă un spectru mai larg, să poată fi gestionată de administrația instituției. Motivarea tinerilor de a opta pentru cariera didactică (cadre tinere, dar mai pregătite) va duce la sporirea calității cadrelor didactice. Se impune înnoirea infrastructurii și a bazei tehnico-materiale.

Concluzii. De continuat reformele pas cu pas. Nu se dorește ca reforma să fie influențată de politica din țară: reformele trebuie continuate. Blocarea reformelor sau schimbarea cursului acestora ar duce la eșec. Este necesar de revizuit normativele privind numărul maxim de elevi în clasă, care în prezent este prea mare. Este foarte importantă ghidarea în carieră începând cu clasele gimnaziale. Munca psihologului școlar este importantă în acest sens, în colaborare cu părinții și copiii (de explicat părintelui ce ar putea face copilul lui pe viitor, ca să devină un bun specialist).

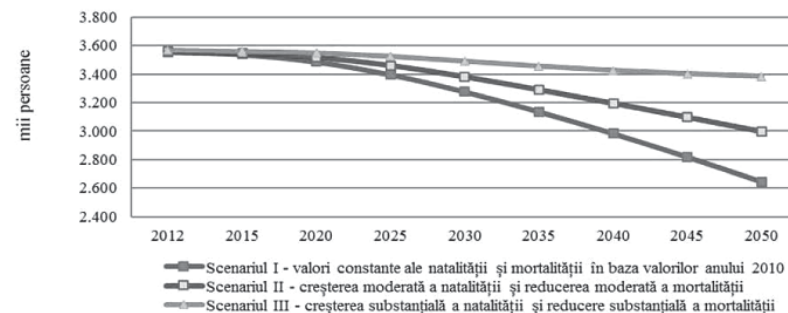
Sunt necesare investiții în învățământ, în personal. Atunci când salariul este mic, profesorul se străduie să ia mai multe ore. De ce să nu fie acea normă didactică de 18 ore?! În acest caz, profesorul nu se surmenează și face față obligațiilor sale de serviciu.

Caracteristici și tendințe de evoluție ale învățământului general

Sistemul educațional este influențat de un spectru foarte larg de factori, de multe ori determinanți. Dintre aceștia fac parte relațiile cu mediul economic (dacă acesta este în recesiune, stagnare sau dezvoltare), tendințele demografice. Declinul demografic duce la scăderea continuă a populației cuprinse în procesul educațional. Conform datelor Biroului Național de Statistică, tendințele demografice denotă o reducere a populației țării, semnalată de la începutul anilor '90

(în ultimul deceniu, a scăzut cu circa 60 de mii de persoane), concomitent cu un trend negativ constant al sporului natural. Acest declin demografic se datorează micșorării natalității, unui nivel ridicat al mortalității, emigrării masive a populației tinere. Mai mult de atât, prognozele demografice, realizate în baza diferitor scenarii, confirmă perpetuarea până în anul 2050 a declinului demografic (figura 7). Astfel, dacă natalitatea și mortalitatea vor avea, până în 2050, valori constante, egale cu valorile înregistrate în anul 2010 (natalitatea – 11,4 nașcuți vii la 1000 de locuitori și mortalitatea – 12,3 decedați la 1000 de locuitori), populația țării poate să se micșoreze cu circa 900 de mii de locuitori, constituind la sfârșitul perioadei de proiecție 2644,6 mii de locuitori. În condițiile în care se atestă diminuarea generațiilor tinere și creșterea ponderii populației vârstnice, procesul de reducere a populației școlare devine tot mai accentuat.

Figura 7. Dinamica populației până în anul 2050

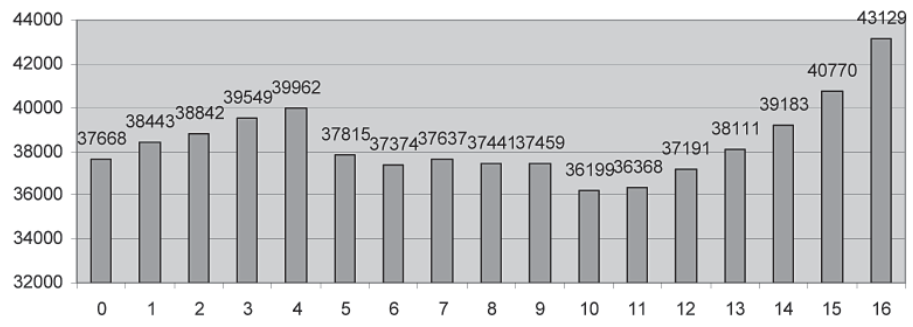
Sursa: Academia de Științe a Moldovei, în baza datelor Biroului Național de Statistică.

O analiză a populației cu vârsta de 0-16 ani, la situația anului 2014, denotă faptul că în următorii ani nu avem așteptări de majorare a populației de vârstă școlară. În următorii 5 ani vom avea o reducere cu circa 15%, care se va menține în următorii 10 ani. Acest fenomen are un impact major asupra sistemului educațional din punct de vedere al necesității de revizuire a rețelei instituțiilor cu toată infrastructura sistemului de transport școlar, a sistemului de formare inițială și continuă, menținere și promovare profesională a cadrelor didactice, a asigurării cu manuale școlare și materiale didactice.

Tendințele demografice negative generează probleme de supradimensionare a rețelei instituțiilor de învățământ, în special în învățământul general, ceea ce conduce la utilizarea ineficientă a resurselor și nu permite investiții în modernizarea școlilor. Acestea sunt legate de costuri exagerate de instruire per elev

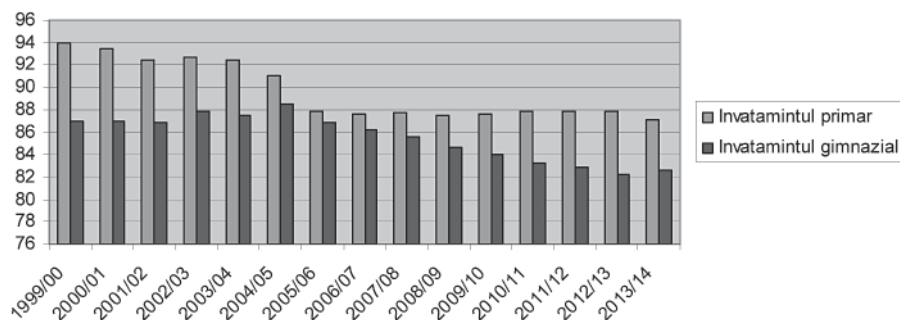
Figura 8. Populația stabilă la începutul anului 2014, pe vârste

Sursa: Biroul Național de Statistică.

în instituțiile cu un număr mic de elevi, de imposibilitatea asigurării cadrelor didactice cu o normă întreagă la disciplina școlară predată, de utilizarea neeficientă a spațiilor școlare (care solicită costuri înalte), de insuficiența de resurse financiare pentru asigurarea bazei tehnico-materiale necesare și a modernizării infrastructurii. În timp ce populația școlară s-a înjumătățit în raport cu 1990 și numărul școlilor a scăzut cu doar cu 14,6%, mai persistă problema accesului la studii, determinată de diverși factori la diferite niveluri de învățământ.

Figura 9. Rata netă de înscriere, primar, gimnazial

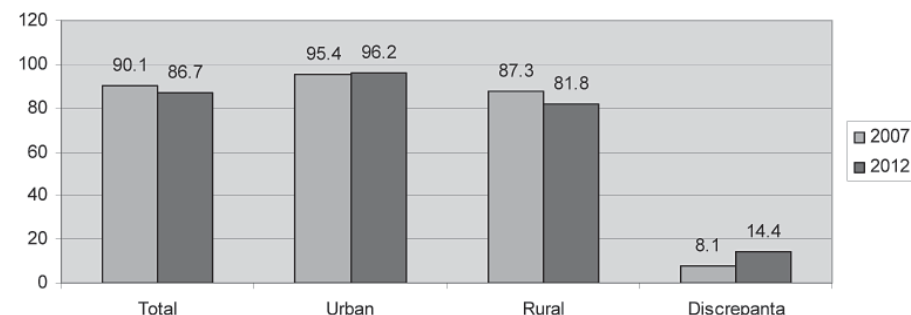

Sursa: Biroul Național de Statistică

Rata de înscriere în învățământul general obligatoriu este într-o ușoară scădere. Problemele de acces sunt cauzate de un șir de factori sociali și instituționali, fiind mai accentuate în cazul grupurilor dezavantajate. În același timp, re-

țeaua de școli este supradimensionată și învechită, fapt ce conduce la utilizarea ineficientă a resurselor. Noua formulă de finanțare per elev avantajează școlile mai mari și permite disponibilizarea de resurse pentru investiții pe termen lung. Totuși, pentru a asigura utilizarea eficientă a bugetului școlii, este nevoie de consolidarea capacităților manageriale și de crearea unui sistem funcțional de responsabilizare a managerilor școlari.

Figura 10. Rata brută de înscriere în învățământul gimnazial

Sursa: Biroul Național de Statistică

Scăderea ratei de înscriere a copiilor în mediul rural se datorează parțial înscrierii copiilor din localități rurale în instituții din localități urbane. Principalele cauze ale reducerii ratelor de înmatriculare în învățământul primar și în cel gimnazial sunt determinate de diferențele de acces dintre mediul urban și cel rural și în funcție de situația economică a familiilor, de problemele de incluziune a copiilor cu nevoi educaționale speciale și de migrația copiilor pentru reîntregirea familiei. Lipsește un sistem clar de evidență a copiilor de vârstă școlară și de responsabilizare a părinților, cadrelor didactice, conducătorilor instituțiilor de învățământ și autorităților administrației publice locale cu privire la școlarizarea copiilor – problemă care a fost identificată într-o serie de studii imparțiale.

În prezent, învățământul general este caracterizat de o rețea supradimensionată de școli, iar utilizarea ineficientă a capacității acestora nu permite investiții în modernizarea instituțiilor și dotarea lor cu echipament adecvat. În perioada 1990-2012 numărul mediu de elevi per școală a scăzut de la 437 de elevi în 1990, la 267 în 2012. În 2005, Ministerul Educației a inițiat un proces de reorganizare a rețelei școlare și de înființare a unor școli de circumscripție. În perioada 2005-2013, au fost reorganizate 206 instituții din învățământul general. Marea majoritate a reorganizărilor, care au avut loc cu preponderență în mediul rural,

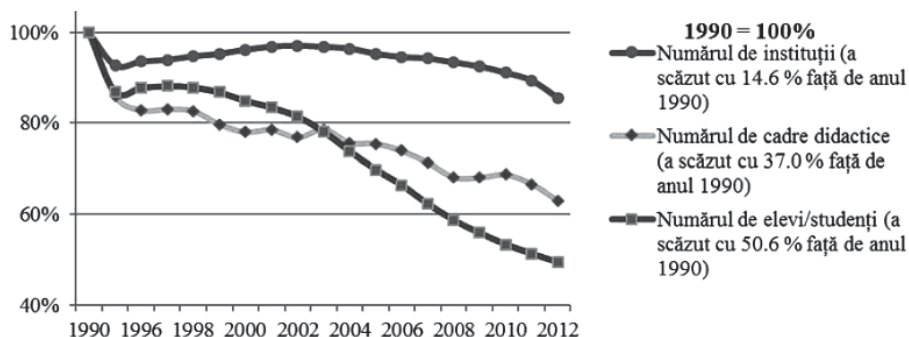
au constat, datorită tendințelor demografice, în transformarea liceelor în gimnazii sau a gimnaziilor în școli primare.

În 2009, potrivit studiului internațional PISA, cei mai mulți elevi de 15 ani din Europa frecventează o școală unde învață între 400 și 1000 de elevi. Totuși, cel puțin jumătate dintre acești elevi învață în școli cu mai puțin de 650 de înscriși. În nouă țări sau regiuni, frecventarea școlilor mari este predominantă, majoritatea elevilor mergând la școli care au peste media europeană de 633 de elevi pe școală. Cele mai mari valori medii se înregistrează în Luxemburg (1310 elevi), Olanda (984 elevi), România (920 elevi) și Regatul Unit (Anglia – 1062 elevi și Scoția – 938 elevi). La cealaltă extremitate, în Grecia, Polonia și Liechtenstein, majoritatea elevilor frecventau o școală cu mai puțin de 200-300 de elevi.

Ca rezultat, a fost oprit fenomenul de diminuare a numărului mediu de elevi pe instituție de învățământ: numărul mediu de elevi pe clasă a crescut de la 19,2 în luna mai 2012, la 20,0 în luna octombrie 2012 (pentru comparație, în 2002-2003 se înregistrau 22 de elevi pe clasă), și numărul mediu de elevi ce revin la un post didactic a crescut de la 10,9, în mai 2012, până la 11,2, în octombrie 2012 (media în țările OECD alcătuia 14,0 în 2009)².

Două treimi dintre țările UE au introdus reglementări prin care stabilesc numărul maxim (25-35) de elevi pe clasă în învățământul primar și învățământul secundar. În aproximativ jumătate dintre acestea, reglementările prevăd și un număr minim (10-12) elevi. Restul țărilor nu au reglementări centrale cu privire la mărimea claselor.

Figura 11. Evoluția numărului de elevi, profesori și instituții educaționale

Sursa: Biroul Național de Statistică

² „Indicator D2 – What is the student-teacher ratio and how big are classes”, Chapter D – The Learning Environment and Organisation of Schools, *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*, <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/48631144.pdf>.

Din 2013, instituțiile de învățământ primar și secundar general au trecut la finanțarea pe bază de cost standard per elev. Noua metodă de finanțare permite echilibrarea cheltuielilor pentru un elev, simplificarea procesului de prognozare a bugetului, creșterea transparenței în finanțarea școlilor și extinderea autonomiei școlare. Astfel, autonomia școlară permite instituțiilor de învățământ, în limitele mijloacelor aprobate, să decidă distribuirea resurselor financiare în funcție de necesitățile școlii, inclusiv cheltuielile pentru investiții.

Acest mecanism de finanțare promovează eficiența, avantajând școlile cu mai mulți elevi în comparație cu cele cu un număr mic și motivând autoritățile publice locale să reorganizeze școlile mici și inefficiente.

Ciclul reformelor educaționale și perspectiva politicilor publice

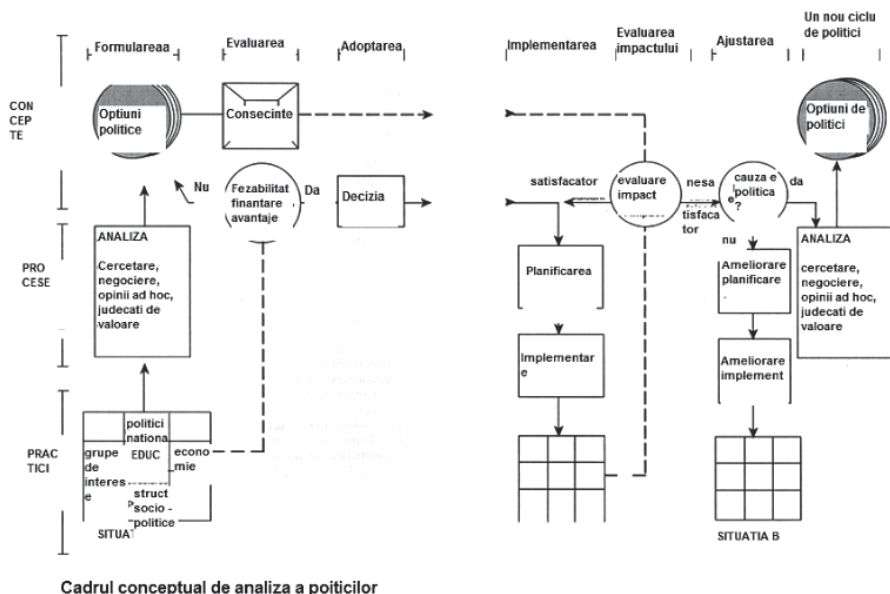
Procesul de realizare a politicilor publice este complex și antrenează mecanisme și actori într-o rețea de interrelații. Unul dintre cele mai cunoscute mijloace de a-l face mai ușor de înțeles e acela de a împărți procesul în mai multe stadii sau etape și subetape distincte. Ciclul unei politici este șirul acestor stadii sau etape ale procesului de desfășurare a politicii respective.

Dacă ne referim la sistemul educațional, acesta este constituit din mai multe cicluri și niveluri cu implicarea diferitor mecanisme și actori. În primul rând, sunt determinate trei niveluri consecutive: concepte, procese și practici. Aceste niveluri se vor regăsi la toate etapele de analiză a politicilor educaționale: formularea, evaluarea, adoptarea, implementarea, evaluarea impactului, ajustarea și, evident, un nou ciclu de politici educaționale. La intersecția acestor etape sunt determinate acțiunile și deciziile ce trebuie adoptate.

Astfel, în primul rând, la etapa de formulare, este necesară plecarea dinspre practicile educaționale, cu luarea în considerare a politicilor educaționale posibile, a grupurilor de interes pentru aceste politici, a situației social-economice și, desigur, a posibilităților economice și financiare a statului. La următorul nivel, aceste practici vor fi analizate și dezbătute cu toți actorii interesați, vor fi aplicate instrumente de cercetare, colectare și studiere a opiniilor, precum și judecăți de valoare. Toate acestea vor conduce la formularea conceptuală a politicilor educaționale, ce se rezumă la identificarea unui șir de opțiuni politice posibile, luând în considerare toți parametrii sistemului educațional și maximum de

scenarii, care, ulterior, vor putea fi simulate. Este important ca decizia privind opțiunea politică identificată ca cea mai oportună să fie sprijinită de toți actorii, inclusiv de factorii de decizie, cu toate argumentele de rigoare.

Figura 12. Cadrul de analiză a politicilor educaționale

Următoarea etapă constă în evaluarea opțiunii politice care ar putea avea cele mai reale șanse de implementare. În acest sens, este necesară efectuarea studiilor de fezabilitate cu privire la finanțare, avantaje și dezavantaje pe componentele ce țin de organizarea învățământului, intrările și ieșirile, resursele necesare, conținuturile de instruire, evaluare și certificare, impactul administrativ, fiscal, social și economic. În funcție de rezultatele analizei, decizia poate fi adoptarea opțiunii politicii educaționale sau respingerea acesteia, pentru a selecta o altă opțiune politică din lista elaborată anterior.

Dacă a fost luată decizia de adoptare a deciziei, următoarea etapă constă în implementarea acesteia. În acest caz se va efectua o evaluare a impactului opțiunii politice la nivel de planificare și implementare. Dacă rezultatul este nesatisfăcător, se vor face ajustări pentru ameliorarea planificării și implementării. În cazul când problema se rezumă la opțiunea politică, se va reveni la analiza acesteia pe toate dimensiunile, ceea ce va conduce la un nou ciclu de politici educaționale pentru un sector sau altul.

Această schemă de analiză a cadrului conceptual al politicilor este foarte utilă pentru diferite niveluri de reforme, atât sectoriale (curriculum, formare inițială, formare continuă a cadrelor didactice, recrutare, menținere și promovare profesională a cadrelor didactice, parteneriat educațional, mecanisme de finanțare etc.), cât și pe niveluri de instruire (preșcolar, primar, gimnazial, liceal etc.). Orice eroare sau neclaritate privind decizia luată la toate intersecțiile posibile dintre etape și niveluri va conduce, cu o mare siguranță, la eficiențe minime, costuri exagerate, necesitatea revenirii la poziția anterioară sau abandonarea opțiunii – fenomene cunoscute în practica reformelor educaționale din Republica Moldova.

Situația economică a populației, accesul la educație și abandonul școlar

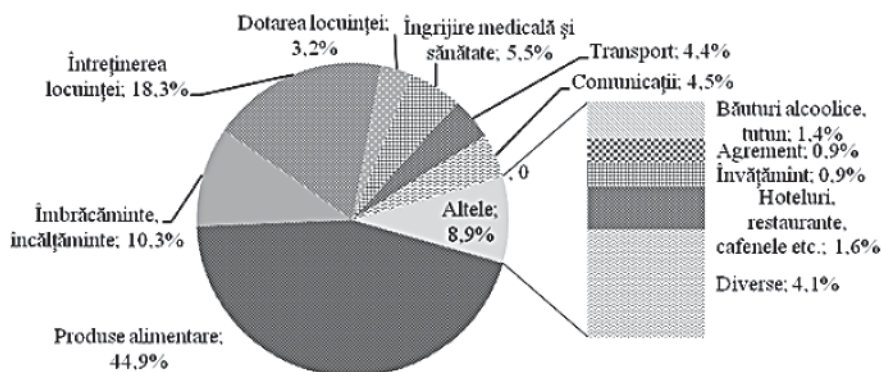
Educația în Republica Moldova, inclusiv accesul la studii, este indisolubil legată de nivelul de trai. Din anul 1990 până în prezent cele mai afectate categorii sociale au fost persoanele ocupate în agricultură, educație și învățământ. Criza economică îndelungată, sărăcia, șomajul, corupția au afectat și mai mult calitatea educației și realizarea dreptului la educație. Cele mai vulnerabile familii în Republica Moldova sunt familiile cu copii, aceste familii fiind afectate cel mai mult de sărăcie. Ultimele date despre nivelul de sărăcie nu sunt deloc încurajatoare, situația continuând să se agraveze.

Conform datelor din Strategia națională de dezvoltare, aprobată de Parlamentul Republicii Moldova în luna decembrie 2007, în anul 2005, pentru prima dată după anul 1999, a avut loc o creștere a ratei sărăciei. Această involuție plasează riscul sărăciei absolute la nivelul înregistrat în 2003, iar al celei extreme – peste nivelul acestui an. În anul 2005 fiecare al treilea cetățean al Republicii Moldova (29%) se afla în sărăcie absolută, estimată prin comparația cheltuielilor de consum pe adult echivalent cu pragul sărăciei absolute (353,87 MDL pe adult pe lună). Fiecare al șaselea cetățean (16%) se afla în sărăcie extremă, comparând cheltuielile de consum pe adult echivalent cu pragul sărăciei bazat pe consumul alimentar (278,52 MDL pe adult pe lună). Comparând anul 2005 cu anul 2004, se poate observa: cota persoanelor al căror consum pe adult echivalent se află mai jos atât de pragul sărăciei absolute cât și de pragul sărăciei relative a crescut cu aproximativ 3 puncte procentuale.

Această creștere se datorează în mare parte evoluției ascendente a ratei sărăciei din mediul rural.

Dacă analizăm structura cheltuielilor totale de consum ale gospodăriilor, putem constata că „Cheltuielile pentru învățământ” fac parte din componenta „Altele” și constituie, la nivel mediu pe țară, doar 0,9%, ceea ce este echivalent cu cheltuielile pentru agrement, care sunt mai mici decât cheltuielile pentru băuturile alcoolice și tutun, hoteluri și restaurante. Aceasta este o reminiscență a mentalității de tip sovietic, când se considera că statul trebuie să-și asume toată responsabilitatea pentru instruirea și educația tinerei generații. Cheltuielile totale de consum ale gospodăriilor pentru învățământ sunt exagerat de mici și inexplicabile dacă populația ar înțelege locul și rolul sistemului educațional în societate, precum și pentru fiecare persoană.

Figura 13. Structura cheltuielilor totale de consum ale gospodăriilor în trimestrul II, 2014

Sursa: Biroul Național de Statistică.

Rata generală a sărăciei, arată cercetările statistice, este mai mare în zonele rurale comparativ cu orașele mari. În anul 2005 riscul sărăciei populației din mediul rural a fost de 6 ori mai mare decât în orașele mari (Chișinău și Bălți) și cu 2 puncte procentuale mai mare decât în orașele mici.

Deși, din toate punctele de vedere ale abordărilor privind rolul educației, ar trebui să crească cheltuielile pentru învățământ în familiile cu mai mulți copii, spre regret, lucrurile stau invers – de două ori mai puțin pentru o familie care are 2-3 copii față de familia în care se educă doar unul. Probabil, familiile cu studii mai înalte, cu un loc de muncă mai bine plătit au mai puțini copii și se află în chintila mai bogată.

Tabelul 1.

Cheltuieli de consum medii lunare după destinație

Destinații	1 copil	2 copii	3 copii și mai mulți
Produse alimentare	41.4	42.4	50.1
Băuturi alcoolice, tutun	1.5	1.2	1.6
Îmbrăcăminte, încălțăminte	11.9	12.9	12.6
Întreținerea locuinței	17.1	16.3	13.9
Dotarea locuinței	3.4	4.7	3.5
Îngrijire medicală și sănătate	4.6	3.9	4.4
Transport	5.9	5.4	3.3
Comunicații	5	4.6	3.9
Agrement	1.6	1.9	1.2
Învățământ	1.1	0.6	0.6
Hoteluri, restaurante, cafenele etc.	1.9	1.4	0.5
Diverse	4.6	4.7	4.4

Sursa: Biroul Național de Statistică.

Astfel, și accesul la educația de calitate în Republica Moldova, în majoritatea cazurilor, este în raport cu numărul de copii în familie. Riscul de sărăcie corelează cu creșterea numărului membrilor gospodăriilor casnice, de la gospodăriile mai puțin numeroase la cele cu 5 și mai mulți membri. Ponderea persoanelor care trăiesc în familii numeroase (5 și mai mulți membri) în totalul populației este de aproximativ 17%, pe când ponderea acestor gospodării în totalul gospodăriilor sărace este de 25%. Persoanele care trăiesc în gospodării mai mici au o pondere mai mică în rândul săracilor, decât în populația generală. Ponderea cea mai mică o au gospodăriile formate dintr-o singură persoană (9%), însă rata sărăciei cea mai scăzută o au gospodăriile formate din 2 persoane – 23%. Cele mai ridicate rate ale sărăciei absolute sunt înregistrate în cazul gospodăriilor formate din 4 membri – 34%; 5 membri – 38%; 6 sau mai mulți membri – 57%.

Ponderele cheltuielilor pentru educație în totalul cheltuielilor de consum ale populației este cea mai mică dintre toate categoriile de cheltuieli, cea mai mare pondere având-o cheltuielile pentru produsele alimentare (44,5%). Locuitorii de la sate cheltuiesc pentru educație doar 1,9% din totalul cheltuielilor de consum, pe când cei din orașele mari – 4,4%, iar cei din orașele mici – 3,1%.

Aceste date demonstrează o dată în plus posibilitățile limitate ale familiilor sărace de întreținere a copiilor în sistemul de învățământ. Cele mai mari greutăți le întâmpină familiile cu mulți copii. Multe dintre ele, pe lângă problema numă-

rului mare de copii, se confruntă și cu lipsa unei slujbe bine plătite sau a unei calificări corespunzătoare. O mare parte din aceste familii trăiesc sub pragul sărăciei, în condiții improprie dezvoltării normale a personalității copiilor.

Impactul reformelor asupra relevanței și eficienței învățării

Un rol primordial în re poziționarea sistemului educațional pe necesitățile copiilor și ale asociațiilor de părinți are reforma curriculară inițiată în Republica Moldova la sfârșitul anilor '90. Ca repere strategice de elaborare a curriculumului școlar pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, au fost stabilite un șir de priorități, printre care crearea unui climat de încredere în cadrul școlii, promovarea ideilor generale din exterior, luarea în considerare a transformărilor social-economice, ecologice și culturale, schimbările fundamentale ale valorilor și convingerilor societății pentru realizarea obiectivelor interioare. De asemenea, a fost necesară raportarea curriculumului la tendințele moderne și la finalitățile de perspectivă ale dezvoltării învățământului în plan european și mondial, raportarea politicii educaționale la valorile umane naționale și universale, la tradițiile sistemului autohton de învățământ care sunt valabile pentru reforma curriculară.

La elaborarea/perfecționarea curriculumului școlar au fost luate în considerare cerințele de formare a personalității elevilor într-o societate democratică, dinamică, flexibilă, varietatea, nivelul și complexitatea intereselor personale, sociale și educaționale ale elevilor, racordarea la structurile noi ale sistemului de învățământ, descongestionarea lor de informație, realizarea suficientă a coerenței verticale și orizontale, intra și transdisciplinare.

Introducerea curriculumului ca document normativ și instrument didactic de bază a re poziționat demersul educațional de la comunicarea/însușirea de valori la formarea însușirilor de personalitate, obiectivele curriculare fiind formulate, în cea mai mare parte, în termeni de competențe. Evaluarea școlară acționează în domeniul finalităților educației, dar este contribuabilă și la formarea acestora.

Evaluarea școlară modernă își refuză rolul de sperietoare, nu admite ca obiect de evaluare decât ceea ce a fost predat și învățat, îl ajută pe elev să-și descopere potențele de învățare, formare și dezvoltare, să se autoidentifice – problema cea mai importantă pentru adolescenții contemporani și dintotdeauna –, prin aceste acțiuni oferindu-se ca factor definitoriu al libertății în educație. Evaluarea

trebuie să devină un instrument și un catalizator pentru îmbunătățirea calității predării și învățării, un sprijin pentru cadrele didactice în planificarea și realizarea procesului educațional, în autoevaluarea elevului care să-i permită să-și planifice resursele personale pentru atingerea rezultatului scontat, un instrument de motivare a elevilor – una dintre cele mai importante resurse care asigură calitatea învățării.

Democratizarea învățământului, reconceptualizarea interacțiunii elevului cu profesorul, reformele educaționale, o nouă viziune asupra locului evaluării în educație, lipsa unor documente integratorii referitor la evaluare, iar, pe de altă parte, cercetările teoretice și pe teren, care au dezvoltat problemele practicii evaluării, toate în ansamblu au impulsionat apariția unui document important pentru Republica Moldova – *Concepția evaluării rezultatelor școlare* (2006). Acest document prezintă cadrul conceptual general pentru instituirea unui nou sistem național de evaluare școlară, pentru elaborarea actelor legislative și normative ale evaluării școlare, pentru reconceptualizarea evaluării pe discipline școlare, pentru elaborarea/selectarea/combinarea/aplicarea instrumentelor și metodologiilor generale și specifice de evaluare, precum și pentru diversele activități de evaluare școlară în învățământul general. Acest document a oferit sugestii pentru integrarea sistemului național de evaluare în sistemul mondial de evaluare școlară. Au fost identificate reperele de bază pentru formarea profesională inițială și continuă a cadrelor didactice școlare, pentru cercetări și dezvoltări teoretico-experimentale ulterioare în domeniul evaluării școlare. Valoarea teoretică și practică a documentului vizat constă în prezentarea unor repere epistemologice, care permit specialiștilor teoreticieni și practicieni comunicarea într-o limbă terminologică unică.

Ideea definitorie a Concepției corespunde pedagogiei contemporane, centrate pe elev, pe abordarea holistică și participarea personală a elevului la propria formare. Concepția pune accentul pe transferul de la aprecierea „nivelului de cunoștințe” și al „priceperilor” elevilor, înțelese ca achiziții statice finale, de la aprecierea ca sancțiune – la o evaluare formativ-productivă, armonizată teleologic, axiologic și tehnologic, conformă necesităților individuale de autoidentificare și formare/dezvoltare (de cunoaștere, profesionale și culturale-spirituale) ale elevilor și demersurilor social-economice și cultural-spirituale ale comunității naționale și mondiale, evaluare în care elevul se produce ca subiect activ al propriei formări și autoevaluări.

Constatăm că teza centrală a Concepției coincide cu principiile școlii prietenoase copilului. Documentul promovează o nouă viziune a funcțiilor evaluării prin raportul deosebit dintre evaluarea normativă și cea formativă. Conform

Concepției, la evaluarea rezultatelor școlare se vor lua în considerare trei indicatori pedagogici complementari: progresul școlar, stabilit prin raportarea elevului/clasei de elevi/unității școlare la caracteristicile formate/dezvoltate anterior prin educație și consemnate la ultima evaluare; eficiența educativă, determinată prin raportarea rezultatelor școlare obținute la obiectivele educaționale generale și specifice, stabilite de curricula școlară, și la cele operaționale, elaborate de educator/învățător/profesor; eficiența școlară (a școlii), certificată prin raportarea rezultatelor școlare la resursele educative ale clasei/școlii/familiei/comunității/societății.

Noua metodologie se bazează pe obiective de evaluare ce derivă din obiectivele curriculare. De asemenea, autoritățile au inițiat procedurile de elaborare a standardelor de evaluare, menite să asigure un cadru unitar pentru toate instituțiile implicate în evaluarea școlară. Introducerea formelor externe de evaluare a provocat în societate reacții contradictorii, mai mulți elevi, părinți și cadre didactice exprimându-și dezacordul cu reformele promovate de autorități. Principalele obiecții împotriva caracterului extern al evaluărilor școlare sunt:

- evaluările externe presupun examinarea copiilor în alte unități de învățământ, fapt ce creează un disconfort psihologic, mai mulți copii fiind supuși unor factori de stres;
- cadrele didactice care au învățat copiii pe parcursul a mai multor ani cunosc mai bine potențialul acestora și pot da note obiective, pe când în cazul evaluărilor externe persistă un factor semnificativ de hazard;
- organizarea unor evaluări externe exprimă, într-o formă voalată, neîncrederea statului în propriile cadre didactice, „eliminându-i” din cea mai importantă activitate – acordarea de note;
- prevalarea modului de examinare în formă scrisă, cu ajutorul testelor, nu contribuie în deplină măsură la valorificarea întregului potențial al fiecărui copil, reorientează elevii de la activitățile creatoare la cele de „bifare” mecanică a unor variante de răspunsuri convenționale;
- elaborarea și multiplicarea testelor în mod centralizat, doar o singură variantă pentru întreaga țară creează premise pentru „comercializarea” acestora;
- corectarea tuturor lucrărilor scrise, în mod centralizat, de către o singură comisie, desemnată de Minister, exclude părinții din procesul de monitorizare a examenelor și favorizează corupția.

În ultimele decenii, Republica Moldova a participat la următoarele evaluări internaționale: TIMSS 1999 și TIMSS 2003 – A Treia Cercetare Internațională la Matematică și Științe/ Tendințe Internaționale în Studiul Matematicii și a

Științelor, în cadrul căreia au fost evaluate performanțele elevilor din clasele a 4-a și a 8-a la matematică și științe, acumulând 460 puncte la matematică și 472 puncte la științe din 600 posibile, situându-se puțin sub media internațională. Menționăm că din lipsă de mijloace financiare, Republica Moldova nu a participat la testarea-pilot TIMSS 1999 și la testările în clasa a 4-a, fapt ce ar fi putut să influențeze rezultatele evaluării propriu-zise; PIRLS 2001 și PIRLS 2006 – Succesul Copilului la Citire, în care au fost evaluate abilitățile elevilor din clasa a 4-a de a citi și a înțelege un text.

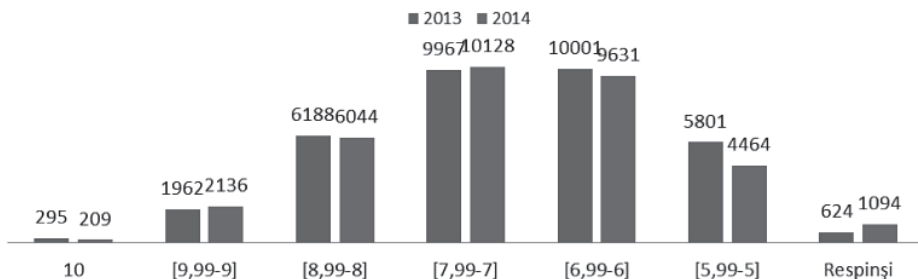
Important de menționat că participarea țării noastre la evaluările internaționale deschide oportunități pentru implementarea de noi metode de evaluare, aprobate pe plan internațional, creșterea relevanței și validității rezultatelor evaluării, care devin comparabile cu succesul elevilor din toate țările participante la proiect, efectuarea de studii comparative a standardelor educaționale, în special a celor de evaluare, cu standardele respective din alte țări, cunoașterea și implementarea tehnologiilor de testare orientate spre necesitățile copiilor, aderarea la un sistem internațional de evaluare care oferă metodologii moderne și date statistice relevante din toate țările participante la proiect, dezvoltarea și consolidarea potențialului uman și a cadrului instituțional destinat evaluării performanțelor școlare.

Este necesar să menționăm că una din funcțiile sistemului educațional este plasarea membrilor societății în diferite funcții, prin evaluarea veritabilă a competențelor acestora și asigurarea accesului la diferite niveluri de studii. Astfel, au intervenit o serie de modificări în sistemul de învățământ legate de orientarea spre valorile Uniunii Europene și racordarea sistemului educațional la standardele europene, care a generat și necesitatea unor ajustări în sistemul, procedura și mecanismele de evaluare în educația din Republica Moldova.

În scopul stabilirii relațiilor privind conexiunea/continuitatea studiilor între treptele gimnazială și liceală, este necesar să facem o scurtă privire asupra rezultatelor examenului de absolvire a treptei gimnaziale. În figura următoare este prezentată repartizarea absolvenților de gimnaziu în funcție de nota medie la examene. Această stare de fapt este una general acceptată pentru tot contingentul de elevi de vârsta respectivă (fără mecanisme de selectare la intrare și fără aplicarea tehnologiilor didactice de individualizare a predării-învățării).

Este important dacă admiterea în liceu a fost realizată în bază de concurs, pentru a le asigura succesul majorității elevilor la susținerea examenelor de bacalaureat și continuarea studiilor la următorul nivel sau pentru asigurarea funcționării instituției de învățământ, adică păstrarea locurilor de muncă pentru cadrele didactice.

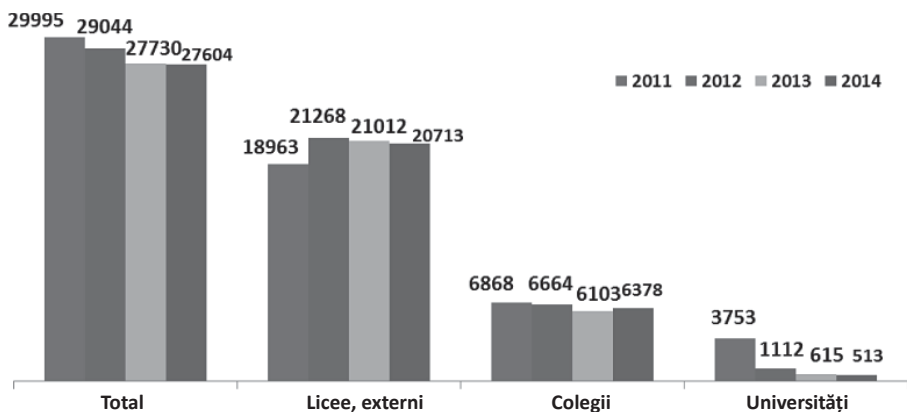
Figura 14. Distribuția absolvenților de gimnaziu în funcție de media la examene

Sursa: Ministerul Educației al Republicii Moldova.

Analizele constată o descreștere din an în an a numărului de candidați înscriși pentru susținerea examenului de bacalaureat. În ultimii 8 ani numărul candidaților participanți la sesiunea de bacalaureat a scăzut cu 3 524 de persoane.

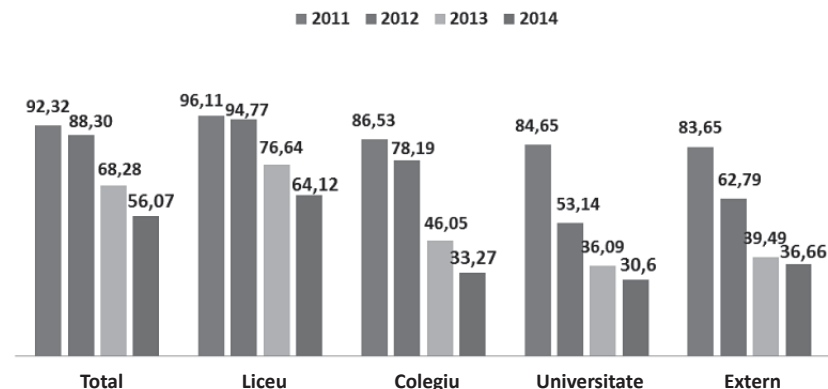
Figura 15. Numărul de candidați admiși la examenul de bacalaureat în funcție de tipul instituției

Sursa: Ministerul Educației al Republicii Moldova.

În figură este reflectat numărul de candidați admiși la examenul de bacalaureat în funcție de tipul instituției. În total reducerea este cu 8%, cota cea mai mare revenind universităților, cauza fiind declinul demografic al populației școlare în general, dar și renunțarea la practica de pregătire a bacalaureatului în universități.

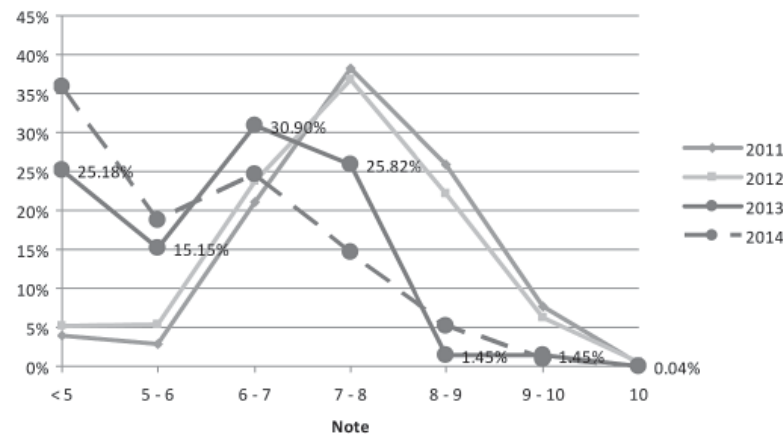
Figura 16. Rata de promovare a examenului de bacalaureat în funcție de tipul instituției

Sursa: Ministerul Educației al Republicii Moldova.

Rata de promovare în ultimii patru ani s-a redus de la 92,32% la 56,07%: cea mai mare scădere s-a înregistrat pentru absolvenții din colegii (53,3%), din universități (54%) și externi (47%), în timp ce pentru absolvenții de licee reducerea a constituit 32%.

Figura 17. Distribuția candidaților din licee după media la examenul de bacalaureat

Sursa: Ministerul Educației al Republicii Moldova.

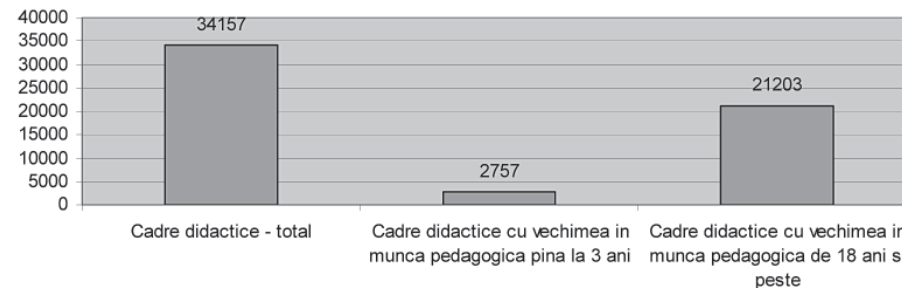

Implementarea noilor reguli de organizare și desfășurare a examenelor de bacalaureat a determinat o schimbare majoră a distribuției candidaților din licee după media la examenul de bacalaureat și promovarea acestuia. Figura 17 reflectă rezultatele care constată că media examenului de bacalaureat s-a deplasat de la dreapta spre stânga (în sensul reducerii) și a coborât pe verticală (în sensul reducerii numărului celor care au luat media). Totodată, a crescut de șapte ori numărul candidaților care nu au promovat examenul de bacalaureat. Este necesară o analiză detaliată și complexă a evoluției rezultatelor examenului de bacalaureat și a repartizării acestora în funcție de factorii implicați (criterii de selectare a elevilor pentru învățământul liceal, complexitatea, relevanța curriculumului școlar, pregătirea cadrelor didactice, baza metodică și tehnico-materială a instituțiilor și, nu în ultimul rând, motivația de a învăța a elevilor). Această analiză, care este în proces de realizare, va putea genera soluții pertinente pentru modernizarea și stabilirea unui învățământ liceal corespunzător cerințelor actuale în dezvoltarea personalității tinerilor, dar și a societății.

Metodologia de organizare a examenului de bacalaureat implementată pe parcursul ultimilor ani, care încearcă să reducă fenomenul de copiere, inclusiv prin plasarea camerelor de supraveghere în sălile de examen, a condus la o evaluare mai reală a nivelului de pregătire al absolvenților de licee, care vine să realizeze una din funcțiile principale ale evaluării finale – măsurarea cât mai exactă și reală a capacităților tinerilor pentru a le asigura accesul la următorul nivel de instruire. Mai mult, fiecare revine la poziția și locul său în funcție de munca depusă, rezultate și favorizează elevii cu capacități, care au depus pe parcursul anilor de liceu eforturi susținute și consecvente, ceea ce este un factor puternic de motivare a învățării. Universitățile și colegiile pot avea încredere în nota în baza căreia au fost selectați candidații la studii, iar aceștia au șanse mai bune pentru a-și încheia studiile cu succes și pentru o plasare cât mai rapidă și reușită în câmpul muncii. Toate acestea vor contribui esențial la calitatea vieții personale, dar și la dezvoltarea societății în ansamblu.

În ultimii ani, se atestă o precauție și un nivel de responsabilitate mai mare față de continuarea studiilor în licee. Apreciind mai corect potențialul personal, tot mai mulți absolvenți de gimnazii preferă să-și continue studiile în colegii sau școli profesionale. Această alegere le permite pregătirea pentru integrarea în câmpul muncii într-un timp mai scurt, dar și evitarea unor eventuale eșecuri după trei ani de studiu în liceu. Acest fenomen are impact asupra funcționării liceelor (reducerea numărului de candidați pentru clasa a X-a, cu toate consecințele). Un alt impact este revizuirea/modernizarea programelor de formare profesională atractive pentru piața muncii în cadrul colegiilor și școlilor profesionale.

Figura 18. Repartizarea cadrelor didactice după vechimea în muncă

Sursa: Biroul Național de Statistică.

Un factor determinant în asigurarea calității educației, a relevanței și eficienței acesteia este calitatea cadrelor didactice, care depinde de formarea inițială și continuă, de promovarea profesională a acestora. „Nicio școală nu e mai bună decât profesorii săi” – o maximă ce confirmă rolul primordial al cadrelor didactice în asigurarea calității educației. Este evident că, în general, calitatea muncii depuse de cadrele didactice depinde de o serie de factori –motivarea profesională, satisfacția pentru munca depusă și gradul de remunerare, perspectivele profesionale, statutul social, dar și de vechimea în muncă. Nu întotdeauna vechimea în muncă înseamnă calitate, din mai multe considerente. Important este să se aprecieze calitatea procesului de predare în funcție de standarde și niveluri clare, indiferent de vârsta cadrelor didactice – problema centrală nu e în vârsta cadrelor didactice, ci în calitatea serviciilor pe care o prestează. În același timp, trebuie de avut în vedere că sistemul educațional este un sistem bazat pe numărul și calitatea resurselor umane, cu intrări, procese interne și ieșiri – toate pot fi estimate și planificate.

La nivel general, se constată că circa 54% dintre cadrele didactice au o vechime în muncă de peste 20 de ani și doar 17% sunt cadre didactice cu o vechime de până la 5 ani. În mediul rural, tendința de „îmbătrânire” a cadrelor didactice este mai puțin evidentă decât în mediul urban.

Există o dependență directă între calificarea cadrelor didactice și rezultatele elevilor la învățătură. Datele statistice denotă că aproape fiecare al treilea profesor nu are un grad didactic, 58% au gradul didactic doi. Doar 9% dețin gradul didactic unu și 2,5% – gradul superior. Gradele didactice mai înalte se regăsesc în instituțiile din mediul rural.

Tabelul 2. Distribuția cadrelor didactice după vechimea în munca, 2013

		Vechimea în munca didactică					Total
		0-5 ani	5-10 ani	10-15 ani	15-20 ani	≥ 20 ani	
Mediu	Rural	17.5%	10.1%	7.5%	8.1%	56.8%	100.0%
	Urban	15.0%	12.3%	12.3%	11.4%	48.9%	100.0%
	Total	16.5%	11.0%	9.5%	9.4%	53.6%	100.0%
Sex	Feminin	16.3%	11.5%	9.9%	9.8%	52.5%	100.0%
	Masculin	17.5%	7.8%	6.9%	7.0%	60.8%	100.0%
	Total	16.5%	11.0%	9.5%	9.4%	53.6%	100.0%

Sursa: Sistemul de cartografiere al Ministerului Educației, 2013.

Tabelul 3. Distribuția cadrelor didactice după gradul didactic deținut, 2013

		Fără grad	Doi	Unu	Superior	Total
Mediu	Rural	36.0%	58.8%	4.7%	0.5%	100.0%
	Urban	22.7%	56.1%	15.8%	5.4%	100.0%
	Total	30.6%	57.7%	9.2%	2.5%	100.0%
Sex	Feminin	29.1%	59.4%	9.3%	2.2%	100.0%
	Masculin	38.5%	48.8%	8.9%	3.8%	100.0%
	Total	30.6%	57.7%	9.2%	2.5%	100.0%

Sursa: Sistemul de cartografiere al Ministerului Educației, 2013.

Tendențele demografice negative au generat o serie de probleme ce țin de asigurarea cadrelor didactice cu o sarcină deplină la specialitatea sa. Astfel, în școlile mici din mediul rural, profesorii sunt nevoiți să predea mai multe discipline școlare, chiar și din arii curriculare diferite, ceea ce, evident, duce la scăderea calității predării și, implicit, a învățării. Practic, fiecare al patrulea cadru didactic predă două discipline, se atestă și cazuri când același profesor predă 4-5 discipline din planul de învățământ.

Tendențele demografice ale populației școlare au avut drept rezultat reducerea numărului de clase complete și, implicit, a numărului de posturi didactice. Pe parcursul ultimului deceniu declinul a atins circa 20%, în același timp ponderea cadrelor didactice de vârstă pensionară s-a mărit cu 10%. Cauza constă în refu-

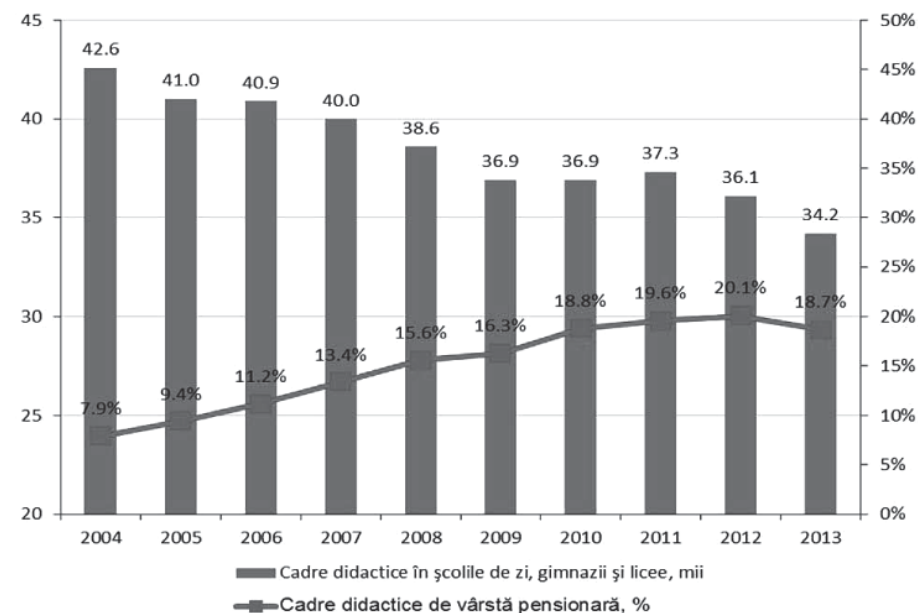
Tabelul 4. Distribuția cadrelor didactice după numărul de discipline predate

	Numărul de discipline predate					Total
	1	2	3	4	5	
Rural	59.2%	26.2%	9.9%	3.3%	1.4%	100.0%
Urban	70.9%	23.0%	5.1%	0.7%	0.4%	100.0%
Total	64.0%	24.9%	7.9%	2.2%	1.0%	100.0%

Sursa: Sistemul de cartografiere al Ministerului Educației, 2013.

zul tinerilor de a se angaja la muncă în mediul rural din considerente de remunerare a muncii, perspective profesionale, infrastructură și, probabil, în pensiile mici ale cadrelor didactice pensionare.

Figura 19. Cadrele didactice de vârstă pensionară

Sursa: Biroul Național de Statistică.

În scopul promovării în carieră, cadrele didactice sunt supuse confirmării în funcție și pot pretinde la grade didactice. Confirmarea în funcție și conferirea gradelor didactice se efectuează conform unui Regulament aprobat de Ministerul Educației și Tineretului. Pe parcursul anilor, acest regulament a suferit numeroase modificări, fapt ce reflectă reformele din sistemul educațional. În pofida schimbărilor dictate de conjunctura politică, Regulamentul în vigoare dispune confirmarea în funcție și acordarea gradelor didactice în baza competenței profesionale, a calității activităților didactice, a pregătirii metodico-pedagogice și psihologice.

Scopul formării profesionale a cadrelor didactice din Republica Moldova constă în cultivarea unei personalități profesionale și culturale care să răspundă eficient demersului educațional și cultural contemporan al individului, națiunii și umanității, al țării și societății umane.

Sistemul existent de formare inițială a cadrelor didactice include colegiile (instituții de învățământ mediu de specialitate), care pregătesc numai educatori pentru instituțiile preșcolare și învățători pentru învățământul primar, și universitățile (instituții de învățământ superior), care pregătesc atât educatori și învățători pentru învățământul primar, cât și cadre didactice și manageriale pentru învățământul gimnazial, liceal, profesional și mediu de specialitate. Din punct de vedere istoric, practic toate instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova au fost organizate inițial anume pentru pregătirea cadrelor didactice. Pe parcurs, instituțiile respective și-au extins domeniile de activitate, iar pregătirea cadrelor didactice a devenit, în multe cazuri, o activitate complementară, trecând pe planul doi. Din cauza imperfecțiunilor din cadrul legislativ-normativ referitor la nomenclatorul specializărilor, delimitările dintre profilurile pedagogice și cele științifice au devenit foarte vagi, identitatea pregătirii pedagogice păstrându-se doar la nivelul învățământului preșcolar și al celui primar.

Instituțiile de formare continuă din Republica Moldova realizează activitatea de formare continuă în diverse forme: cursuri în cadrul centrului de formare, cursuri cu frecvență redusă, cursuri pentru autodidacți, cursuri de recalificare, cursuri la solicitare, cursuri în bază de contract, seminare. Activitatea de formare în cadrul cursurilor sau al stagiilor se finalizează cu elaborarea Portofoliului de formare, care este evaluat și care rămâne în posesia persoanei respective în vederea utilizării lui ulterioare în practica educațională. Conducătorii centrelor de formare a cadrelor didactice și de conducere asigură calitatea formării profesionale continue a cadrelor didactice și de conducere.

În concluzie, calitatea educației, relevanța și eficiența învățării sunt într-o strânsă și profundă legătură cu calitatea reformei curriculare, care permanent

trebuie să fie flexibilă, dinamică și deschisă la solicitările de schimbare ale societății, cu evaluarea școlară, care nu are drept scop doar constatarea unei stări de fapt, ci trebuie să devină un instrument puternic de sprijin atât pentru profesor, cât și pentru elevi pentru o calitate cât mai înaltă a educației. Și nu în ultimul rând, o importanță deosebită au asigurarea cu cadre didactice și calitatea acestora – formarea inițială, plasarea în câmpul muncii, formarea profesională și promovarea profesională, mecanisme de motivare a muncii, oportunități de manifestare a creativității didactice.

Concluzii și recomandări

Concluzii:

1. În ultimele decenii se constată o tendință generală de creștere a duratei învățământului. Tot mai mulți absolvenți ai învățământului gimnazial își continuă studiile la una din treptele următoare. Mai mult ca atât, Codul educației al Republicii Moldova prevede prelungirea învățământului obligatoriu până la 18 ani.
2. Se fortifică tendința de reorganizare a rețelei instituțiilor de învățământ, ce va conduce la creșterea numărului mediu de elevi în școli, a numărului optimal de elevi în clase și la utilizarea mai eficientă a resurselor umane, materiale și financiare.
3. Este în creștere autonomia școlară în ceea ce privește gestiunea resurselor financiare și umane, fapt care va duce la sporirea responsabilității și la creșterea calității și eficienței învățământului.
4. Există premise reale de modernizare a curriculumului școlar, care va întruni componentele obligatoriu-opțional, sprijinind elevii în proiectarea propriului traseu educațional. Școlile pot avea mai multă libertate în ce privește activitățile educaționale de zi cu zi, cum ar fi alegerea metodelor didactice și a manualelor, gruparea elevilor pentru activitățile de învățare și organizarea evaluării interne. În cadrul școlilor, cadrele didactice sunt implicate mai mult în luarea deciziilor privind metodele didactice, stabilirea criteriilor de evaluare internă.
5. Se formează tendințele de utilizare a rezultatelor elevilor la testele de evaluare externă împreună cu datele de evaluare a școlilor pentru a monitoriza performanțele sistemului de învățământ. Rezultatele la testele naționale pe școli sunt publicate, ceea ce permite autoaprecierea fiecărei instituții de învățământ.
6. Odată cu reformele Bologna din învățământul superior, nivelul minim de

calificare și durata formării cadrelor didactice s-au modificat. Acum este necesară o diplomă de licență ca nivel minim de calificare pentru a deveni cadru didactic în învățământul preșcolar, primar și gimnazial. Pentru cei care vor să predea în învățământul liceal nivelul minim de calificare a crescut, astfel că este necesară o diplomă de master.

7. Măsurile de sprijin pentru cadrele didactice debutante devin mai puternice – prevederi din cadrul legislativ-normativ –, care trebuie susținute cu asistență pentru planificarea lecțiilor și evaluarea elevilor.

8. Încă mai există școli în care procesul didactic suferă din cauza lipsei de cadre didactice calificate în domeniul disciplinelor școlare.

9. În multe școli, majoritatea cadrelor didactice aparțin grupelor de vârstă cele mai înaintate. Este mare numărul de cadre didactice de vârstă pensionară și pre-pensionară. Această situație ar putea acutiza lipsa de personal în timpul apropiat.

10. Salariile cadrelor didactice au crescut în termeni absoluți în ultimul deceniu, dar aceste creșteri nu au fost întotdeauna suficiente pentru a recruta și menține cadre didactice de calitate.

11. Formarea profesională continuă a devenit mai importantă în ultimii ani și sunt oferite noi oportunități prin perfecționarea cadrului normativ.

12. Cheltuielile pentru educație, ca pondere din PIB și din bugetul public național fiind mult peste media din țările Uniunii Europene, nu asigură o calitate adecvată a educației. Mecanismul nou de finanțare a școlilor oferă oportunități de eficientizare a cheltuielilor.

13. Codul educației include prevederi care vor putea promova dezvoltarea reală a sectorului învățământului privat, micșorând presiunile financiare asupra bugetului în cazul unor solicitări de condiții și calitate mai bune de educație.

14. Ineficiența utilizării alocațiilor financiare din sector la nivel central, regional și local.

15. Rețeaua instituțiilor de învățământ nu este pe deplin adaptată la numărul actual de elevi.

16. În ansamblu, reforma curriculară a avut un impact pozitiv asupra învățământului de bază din Republica Moldova. Implementarea noului curriculum a asigurat modernizarea procesului de studii, deschiderea lui către necesitățile copilului, armonizarea învățământului cu cele mai bune practici internaționale.

17. Deși curriculumul pentru învățământul de bază a fost supus descongestionării, mai multe cadre didactice, elevi, părinți și manageri școlari consideră curriculumul actual prea dificil în comparație cu particularitățile de vârstă ale copiilor. Posibil, aceste percepții subiective sunt alimentate și de faptul că organele de decizie din învățământ nu au desfășurat o campanie de promovare a

noului curriculum, în multe cazuri părțile implicate în procesul educațional fiind puse în fața faptului împlinit. În prezent este promovată o largă dezbatere cu societatea civilă în contextul reformei sectoriale a învățământului.

18. În procesul reformării învățământului din Republica Moldova, practic a fost omisă din agenda politicilor educaționale necesitatea de asigurare a instituțiilor de învățământ cu suporturi didactice: literatura artistică recomandată de programa școlară, ediții de referință, dicționare, hărți, planșe, culegeri de probleme, caiete de abilități practice, caiete auxiliare, seturi de laborator la disciplinele reale, instrumente muzicale etc.

19. În scopul asigurării relevanței și veridicității sistemului de evaluare a rezultatelor școlare, autoritățile publice de stat responsabile de învățământ au întreprins măsuri inedite, care au avut efecte reale asupra nivelului de cunoștințe al elevilor.

20. În pofida eforturilor depuse de autoritățile publice centrale și locale, în învățământ ponderea cadrelor didactice de vârstă pensionării este în creștere, iar cea a persoanelor cu vechimea în muncă mai mică de trei ani este în scădere. Cota absolvenților de facultăți și colegii pedagogice care urmează o carieră didactică este relativ joasă.

21. Analiza calitativă a nivelului de pregătire al cadrelor didactice din Republica Moldova denotă faptul că majoritatea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar au studii superioare. Totodată, cota tinerilor specialiști în învățământul de bază este relativ mică. Majoritatea cadrelor didactice o constituie persoanele cu o vechime mare în muncă, însă „maturizarea” corpului profesoral-didactic nu este însoțită și de o creștere a calificării acestuia, ponderea persoanelor cu grad didactic unu și grad didactic superior fiind relativ mică.

22. Analiza regulamentelor și instrucțiunilor în vigoare din sistemul educațional relevă faptul că majoritatea din ele sunt orientate mai mult pe proces și mai puțin pe eficacitatea învățării. Sistemul de raportare a activităților instituțiilor de învățământ și a sistemului educațional în ansamblu nu conține indicatori expliciți, care ar reda progresul obținut de copii ca rezultat al învățării, lipsesc mecanismele de corectare a procesului instructiv-educativ în funcție de performanțele stabilite de evaluări.

Recomandări:

1. Efectuarea unor studii pedagogice independente pentru evaluarea gradului de complexitate al curriculumului în raport cu particularitățile de vârstă ale copiilor, corespunderea lui necesităților de perspectivă ale viitorilor cetățeni și tendințelor internaționale în domeniu.

2. Modernizarea procesului de asigurare a învățământului de bază cu materiale didactice prin descentralizarea mecanismelor de selectare a manualelor și oferirea dreptului de decizie școlilor, cadrelor didactice și părinților.

3. Revizuirea politicilor de elaborare, editare și dotare a instituțiilor de învățământ cu suporturi didactice. Extinderea categoriilor de materiale editate, punându-se accentul nu numai pe manuale, dar și pe materiale intuitive și de referință. Inițierea unor proiecte de dotare a tuturor școlilor cu seturi de laborator pentru toate disciplinele din programa școlară. Continuarea procesului de informatizare a instituțiilor de învățământ și programe destinate instruirii asistate de calculator.

4. Armonizarea sistemului de evaluare cu sistemul de predare, curriculumul național și cu practica internațională în domeniu. Implementarea Concepției de evaluare. Asigurarea unei independențe reale a structurilor de evaluare și de examinare existente.

5. Consolidarea cadrului instituțional de evaluare a rezultatelor școlare, eliminându-se din procesul de evaluare factorii administrativi și politici.

6. Crearea la nivel de raion/municipiu a structurilor de evaluare externă a rezultatelor școlare, fapt ce ar asigura realizarea unitară în toată țara a politicilor educaționale, oferindu-le astfel copiilor șanse egale în viață.

7. Perfecționarea cadrelor didactice în domeniul implementării noilor metode de evaluare a rezultatelor școlare, al editării de ghiduri de evaluare, consolidarea componentei psihopedagogice a procesului de evaluare.

8. Asigurarea durabilă a sistemului de învățământ cu cadre didactice tinere trebuie făcută nu doar prin extinderea admiterii la facultățile și colegiile pedagogice, dar și prin implementarea unor politici efective de menținere a cadrelor didactice în școală. Extinderea practicilor de pregătire a cadrelor didactice tinere pentru predarea mai multor discipline din aceleași arii curriculare.

9. Actualizarea curriculumului de formare inițială și continuă a cadrelor didactice, punându-se accent pe aspectele psihopedagogice ale procesului educațional, pe managementul educațional, pe lucrul cu copiii aflați în situații dificile etc. Extinderea componentelor de pregătire profesională legate de comunicarea cu părinții și comunitatea, predarea mai multor discipline dintr-o arie curriculară, implementarea noilor metode de evaluare și predare centrate pe copil, implementarea instruirii asistate de calculator etc.

10. Revizuirea sistemului actual de promovare a cadrelor didactice. Diferențierea remunerării cadrelor didactice în funcție de performanță. Actualizarea regulamentelor și instrucțiunilor în vigoare prin includerea unor indicatori de monitorizare ce ar reflecta eficacitatea învățării și progresul realizat de fiecare

elev. Stimularea acelor unități de învățământ care creează condiții adecvate de învățare centrată pe copil, inclusiv pentru copiii cu cerințe educative speciale.

11. Eficientizarea utilizării alocațiilor financiare, îmbunătățirea bazei tehnico-materiale, asigurarea unui randament educațional înalt și oferirea unei remunerări adecvate angajaților din sectorul educației.

Bibliografie

1. ANDRIȚCHI, Viorica. *Management educațional. Ghid metodologic pentru formarea/autoformarea continuă a managerilor școlari*. Chișinău, 2014.
2. BERTRAND, Olivier. *Planification des ressources humaines : méthodes, expériences, pratiques*. IPE, 1992.
3. BEYNON, John. *Installation et bâtiments éducatifs : ce que les planificateurs doivent savoir*. IPE, Paris, 1998.
4. BUCUN, N., GUȚU, V. *Bazele științifice ale dezvoltării învățământului în Republica Moldova*. Chișinău, 1997.
5. CALLODS, Françoise. *Science, education and development. Planning and policy issues at secondary level*. IPE, 1997.
6. CARNOY, Martin. *Mondialisation et réforme de l'éducation: ce que les planificateurs doivent savoir*. IPE, 1999.
7. CHAPMAN, David W. *From planning to action: gouvernement initiatives for improving school-level practice*. IPE, 1997.
8. CHAPMAN, David W. *Reducing teacher absenteeism and attrition: causes, consequences and response*. IPE, 1994.
9. Codul educației al Republicii Moldova. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 319-324 din 24.10.2014.
10. CONFEMEN. *Stratégies pour une refondation réussie des systèmes éducatifs. Document de réflexion et d'orientation*. 2001.
11. *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului*, adoptată la 20 noiembrie 1989.
12. CRISAN, A. *Patru exerciții de politică educațională în România*. București. Colecția Humanitas educațional, 2006.
13. DURAND-PRINBORGNE, Claude. *Aspects légaux de la planification et de l'administration de l'éducation*. IPE, Paris, 2000.
14. *Educația în Republica Moldova. Publicația statistică. 2009/2010*. Chișinău, 2010.

15. *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*. Disponibil la: <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/48631144.pdf>.
16. GORAȘ, V., SCLIFOS, L. *Educația pentru dezvoltarea comunității*. Chișinău, 2005.
17. HONERT, Siegfried. *Administrația locală în Republica Moldova*. 2007.
18. KEEVES, John P. *Examens nationaux : conception, procédures et diffusion des résultats*. Paris, 1995.
19. KEMMERER, Frances. *L'analyse sectorielle de l'éducation et ses utilisations*. IPE, 1994.
20. Legea învățământului, nr. 547 din 21.07.95. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 62-63/692 din 09.11.1995.
21. LILLIS, Kevin M. (ed.). *Policy, planning and management of education in small states*. IIEP, 1993.
22. MCGINN, N. and T. WELSH. *Decentralisation of education: why, when, what and how?* IPE, 1999.
23. Ministerul Educației RM. „*Educația 2020*”. *Strategia sectorială de dezvoltare pentru anii 2012-2020*. 2012. Disponibil la: http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_427_Proiectul-Strategiei-Sectoriale-de-Dezvoltare-Educatia-2020.pdf
24. *Participare locală: abordări inovatoare. Abc-ul dezvoltării locale*. Chișinău, 2005.
25. SACK, Richard. *Analyse fonctionnelle de l'éducation: audit de la gestion des ministères de l'éducation*. IPE, 1997.
26. *Școala comunității – promotor al educației incluzive*. Chișinău, Epigraf, 2004.
27. TUDORICĂ, Roxana. *Dimensiunea europeană a învățământului românesc*. Institutul European, 2004.